ØF-rapport nr. 3/2010

Ringvirkninger av fritidsbebyggelse

Kunnskapsstatus

av

Birgitta Ericsson, Tor Arnesen og Marit Vorkinn

Østlandsforskning

Østlandsforskning er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984 med fylkeskommunene og høgskolestyrene/de regionale høgskolesentra i fylkene Oppland, Hedmark og Buskerud som stiftere i samarbeid med Kommunaldepartementet.

Østlandsforskning er lokalisert i høgskolemiljøet på Lillehammer og har i tillegg kontorer i Hamar. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling.

Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

Næringsliv og regional utvikling
Velferd, organisasjon og kommunikasjon

Østlandsforsknings viktigste oppdragsgivere er departement, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

Østlandsforskning har samarbeidsavtaler med Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning. Denne kunnskapsressursen utnyttes til beste for alle parter.

ØF-rapport nr. 3/2010

Ringvirkninger av fritidsbebyggelse

Kunnskapsstatus

av

Birgitta Ericsson, Tor Arnesen og Marit Vorkinn

østlandsforskning

Tittel:	Ringvirkninger av fritidsbebyggelse
Forfatter:	Birgitta Ericsson, Tor Arnesen, Marit Vorkinn
ØF-rapport nr.:	3/2010
ISBN nr.:	978-82-7356-663-8
Prosjektnummer:	10398
Prosjektnavn:	Ringvirkninger av fritidsbebyggelse - Kunnskapsstatus
Oppdragsgiver:	Oppland fylkeskommune
Prosjektleder:	Birgitta Ericsson
Referat:	Rapporten går igjennom kunnskapsstatus for ringvirkninger av fritidsbebyggelse i finsk og skandinavisk kontekst. Det trekkes også opp status når det gjelder standard og ferdsel ut fra fritidsboliger, samt oppsummerer politiske og sosiale virkninger. Konklusjonen er at det er liten systematisk samlet kunnskapsbase om de fleste aktuelle kunnskapsområder bortsett fra lokal-økonomiske virkninger. I rapporten gjengis også resultater om VA-gebyr, eiendomsskatt, kommunalt merarbeid, med mer i 37 kommuner som omfattes av fylkesdelplanarbeidet i villreinområdene Rondane-Sølnkletten, Hardangervidda og Setesdalsheiane-Ryfylke.
Emneord:	Fritidsbolig, hytte, villrein, fylkesdelplan, ringvirkning, ferdsel
Dato:	31.01.2010
Antall sider:	
Pris:	Kr 00,-
Utgiver:	Østlandsforskning Postboks 223 2601 Lillehammer Telefon 61 26 57 00 Telefax 61 25 41 65 e-mail: post@ostforsk.no http://www.ostforsk.no

Dette eksemplar er fremstilt etter KOPINOR, Stenergate 1 0050 Oslo 1. Ytterligere eksemplarfremstilling uten avtale og strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

Forord

Prosjektet er utført som et ledd i utarbeidelsen av fylkesdelplaner for de tre villrein-områdene Rondane-Sølnkletten, Hardangervidda og Setesdalsheiane-Ryfylke. Planarbeidet er ikke underlagt sektorlovverk og følgelig heller ikke verneplaner, men skal være bruksplaner innenfor rammene av ny plandel i plan- og bygningsloven. Det skal derfor legges betydelig vekt på bærekraftig bruk av områdene samtidig som villreinenes leveområde skal sikres.

Planarbeidet i Oppland fylkeskommune ledes av Olav Talle, som også har vært vår kontaktperson hos oppdragsgiver og bidratt med nyttige kommentarer. Forsker Marit Vorkinn, NINA, har skrevet kapittel 2.2. Standard på fritidsbolig og ferdsel, forsker Tor Arnesen, Østlandsforskning, har stått for den internettbaserte undersøkelsen og forsker Birgitta Ericsson, Østlandsforskning, har ført rapporten i pennen.

Fordi fritidsboliger i disse områdene ansees som et viktig middel til å skape økonomisk aktivitet og sysselsetting ønsket planmyndighetene en oversikt over hva slags og hvor mye kunnskap på dette området som er tilgjengelig i dag. Prosjektet representerer slik et forprosjekt, med sikte på å videreutvikle forskningen på de områder man i dag har mangelfull kunnskap om. Det viste seg å være de fleste.

Vi takker representantene for kommunene som har svart på vår spørreundersøkelse sendt ut på e-post og besvart på internett!

Lillehammer, januar 2010

Svein Erik Hagen
forskningsleder

Birgitta Ericsson
prosjektleder

Innholdsfortegnelse

Forord 5

Innholdsfortegnelse 7

1. Innledning 9

2. Kunnskapsoppsummering 11

2.1. Økonomiske ringvirkninger av hyttebygging for lokalsamfunnet 11

2.1.1. Kommunaløkonomiske virkninger 13

2.1.2. Lokaløkonomiske virkninger 20

2.1.3. Nærings-/bygdeutviklingsmessige virkninger 26

2.2. Standard på fritidsbolig og ferdsel 29

2.2.1. Friluftslivsutøvelse er et viktig motiv for å eie og bruke fritidsbolig 29

2.2.2. Ferdsel ut fra fritidsboliger 31

2.2.3. Oppsummering 33

2.3. Politiske og sosiale virkninger av fritidsboliger 33

2.4. Kunnskapsstatus 36

3. Situasjon på fritidsboligfronten i 'villreinkommunene' 38

3.1. Resultater fra kommuneundersøkelsen 41

3.2. Oppsummering fra kommuneundersøkelsen 51

Referanser 53

1. Innledning

I forbindelse med de pågående fylkesdelplanprosessene for fjellområdene Rondane-Sølnkletten, Setesdalsheiene og Hardangervidda, som skal sikre levegrunnlaget for villreinstammene, skal det også legges til rette for lokal verdiskaping, nærings- og bygdeutvikling samt friluftsliv og rekreasjon. Viktige tema i alle tre områdene er spørsmål knyttet til hytte- og fritidsbebyggelse, som berører både verdiskaping, nærings-/bygdeutvikling og friluftsliv og rekreasjon.

Utbygging av fritidsboliger framstår som ett av få alternativer til økonomisk utvikling i mange av de kommunene som berøres av villreinens leveområder. Dette er samtidig et bruksområde som kan øke ferdselen og aktivitet generelt i disse områdene, som kan være uheldig for villreinens habitat. Fjellområder er blitt stadig mer populære lokaliteter for utbygging av fritidsboliger, både i de aktuelle kommunene og andre steder.

Oppdragsgiver ønsket å gjennomføre et litteratursøk og en gjennomgang av eksisterende kunnskap om (a) økonomiske ringvirkninger av hyttebygging for lokalsamfunnet, og (b) standard på hytter og ferdsel ut fra hytter. Resultatet fra denne gjennomgangen av dagens kunnskapsbase vil avgjøre hvilke problemstillinger som er lite eller ikke belyst og som bør tas opp eller kompletteres i en neste fase av prosjektet. Med utgangspunkt i forutsetningene for prosjektgjennomføringen vil det i liten grad være relevant å basere seg på erfaringer som er gjort utenfor Fenno-Skandinavia. Dels vil ulikheter i samfunnsorganisering og regelverk da redusere overføringsverdien, samtidig som lokaliseringsmønstre og kommunikasjoner vil forkludre tolkingen.

I fase I ble det i tillegg gjennomført en enkel internettbasert undersøkelse i de berørte kommunene for å kartlegge dagens status når det gjelder spørsmål omkring fritidsboliger i dag.

2. Kunnskapsoppsummering

2.1. Økonomiske ringvirkninger av hyttebygging for lokalsamfunnet

De overordnete spørsmålene som skal belyses her er knyttet til:
- I hvilken grad og på hvilke betingelser kan fritidsboliger støtte opp om eksisterende bosetting og sysselsetting? og
- I hvilken grad og på hvilke betingelser kan fritidsboliger utvikle og støtte opp om lokal verdiskaping og næringsutvikling?

Fritidsboliger kan ha innflytelse på lokaløkonomien på flere måter, og oppdraget her var å oppsummere dagens kunnskapsstatus. Et sentralt utgangspunkt er at en inkluderer alle mulige former for økonomiske virkninger fritidsboliger kan føre med seg for lokal-samfunn, ikke bare de som en måtte finne data om. Vi har derfor systematisert mulige virkninger i tre hovedgrupper basert på problemstillingene som ønskes belyst:

- *kommunaløkonomiske virkninger*, dvs. virkninger direkte på den kommunale økonomien, og som gir direkte uttelling i kommunekassa, enten på pluss- eller minussiden. Dette omfatter blant annet eiendomsskatt, som er den mest åpenbare potensielle effekten på pluss-siden, men inkluderer også utbygging av infrastruktur (veg, vann, avløp, løyper, stier, bredbånd, etc) og kommunale tjenestetilbud innenfor bl.a. omsorg og sikkerhet.

- *lokaløkonomiske virkninger*, dvs. virkninger som i første rekke kommer som resultat av at det bringes nye penger inn i området, og som viser seg på kort sikt. Mest fokus har her vært rettet mot hvor mange penger fritidsbefolkningen legger igjen i sin fritidsboligkommune i forbindelse med bygging og bruk og eie av fritidsboligen. Utbyggingstakt, standard og lokalisering og bredde i lokalt service- og aktivitetstilbud er faktorer som har betydning for disse virkningene.

- *nærings- og bygdeutvikling*, som f.eks. reisemålsutvikling, grunneiersamarbeid, utvikling av varer/tjenester rettet spesielt mot fritidsboligsegmentet, samarbeid mellom lokale næringsaktører, osv. (virkninger som kan komme på lang sikt). Dette omfatter bevisste satsinger på næringsutvikling, hvor fritidsboligeiere enten utgjør en viktig kundegruppe, at fritidsboligeierne kan engasjere seg lokalt på ulike måter, eller at de private fritidsboligene kan utgjøre en del av infrastrukturen i en mer omfattende reisemålsutvikling.

Hvilke og hvor store disse virkningene vil kunne bli, henger sammen med hvordan fritidsboligene planlegges og bygges ut fra tre forhold:

- *lokalisering* (avstand til hjemstedet, til butikker og handlesentre eller den interne lokaliseringen i feltene)
- *organisering* av arbeid i utbyggingsperioden, og drift og vedlikehold av arealer og anlegg etterpå
- *standard*, dvs. dels standardnivå på de enkelte fritidsboliger, men også i feltet, på infrastruktur som veger, bredbånd, mv. og på aktivitets- og opplevelsestilbud i nærheten av fritidsboligene

I matrisen (fig. 1.) nedenfor har vi oppsummert og anskueliggjort denne måten å kategorisere virkninger på, og viktige parametre som kan ha betydning for virkningene i positiv eller negativ retning. Vi har brukt denne matrisen som ramme for litteratursøket og for rapporteringen. Da blir samtidig 'kunnskapshullene' synlige og kategorisert tematisk.

Fig.1. Former for økonomiske virkninger av fritidsboliger og faktorer som påvirker form og størrelse.

'Påvirker' / **Virkningsområde**	**Lokalisering:** (avstand til hjem, senter og rekreasjon /aktivitetsområder, osv)	**Organisering:** (av utbyggingen, entreprenørvalg, drift og vedlikeholdsansvar, osv.)	**Standard:** (vegtilgjengelighet, strøm, vann/ avløp/renovasjon, bredbånd, annen infra)
Kommunaløkonomiske:	VAR, beredskap	VA utbygging og drift, veg-vedlikehold/brøyting, utbyggingsavtaler, rekkefølgebestemmelser	Eiendomsskatt, VAR, helse-pleie-omsorg,
Lokaløkonomiske: (virkninger som kommer på kort sikt)	Avstand senter, lokalt handelstilbud/ tettstedshierarki	Utbyggingstakt, ferdighus/ snekkeroppsatt, total-/del-entreprise, lokal nærings-struktur	Bruksfrekvens, lokal tilgjengelighet (bil)
Nærings-/ bygdeutvikling: (virkninger som kan komme på lang sikt)	Aktivitets-/turisttilbud, lokale tilbud (vaktmester, ved, brøyting, ol.), løype-kjøring, antall enheter, 'pendling til byen'	Grunneierlag, fellesløsninger utbygging/ arrondering, næringssamarbeid	Bruksfrekvens, antall enheter, 'pendling til byen', hytteeiernes involvering i lokalt utviklingsarbeid

2.1.1. Kommunaløkonomiske virkninger

Vann og avløp
Utbygging av fritidsboliger av noe omfang vil kunne ha innvirkning på den kommunale økonomien, dvs. som merkes direkte i kommunekassa, enten på pluss- eller minussida. Ved utbygging av nye fritidsboliger er det nå helt unntaksvis det ikke blir pålagt tilknytning til offentlig vann og avløp i medhold av bygningsforskriftene, Miljøverndepartementets forskrifter om rammer for vannforvaltningen, og implementeringen av EUs vanndirektiv, som også Norge har sluttet seg til.

Vann og avløp er kommunale tjenester som skal tilbys 'til selvkost'[1]. Større utbygginger av fritidsboliger vil kunne, om enn i varierende grad, være med på å løse lokale miljøproblemer i spredtbygde strøk, der det ellers ville være vanskelig å knytte til, pga. manglende /lite bofast grunnlag for utbygging av nye ledningsnett. På den andre sida er det avgjørende å ha tilstrekkelig mottakskapasitet og vanntilgang, og mange kommuner som er attraktive og aktuelle for denne typen utbygging vil ha behov for oppgradering av sine VA-anlegg også uten nye utbygginger. I slike tilfeller kan utbygging av nye fritidsboliger utvide brukerantallet og gjøre forholdsvis kostbare investeringer gjennomførbare, da kostnadene kan deles på flere enheter. Vannleveranser kan muligens være et mindre problem, men det må jo sikres tilstrekkelig trykk og leveringskapasitet. Vannforsyning er likevel som regel enklere å finne private felles eller enkeltvise løsninger på enn avløp (særlig svartvann).

Utbygginger krever imidlertid ikke bare fysisk infrastruktur i form av grøfter og ledninger, men også faglig og administrativ kapasitet til å godkjenne private planer og planlegge det kommunale nettet. Det er et ufravikelig kommunalt ansvar, og kan bli svært arbeidskrevende i kommuner som har stor pågang på godkjenning/utbygging av nye fritidsboligfelt. Det er likevel ingenting i veien for at kommunen stiller krav til entreprenør/ utbygger om standard, kapasitet og rekkefølge på utbygging og VA-anlegget (utbyggingsavtaler) for å få godkjent regulering og endelig byggetillatelse.

Ved planlegging og utbygging av nye fritidsboliger vil det likevel være nødvendig å vurdere lokalisering i forhold til eksisterende nett og anlegg opp mot antall nye[2] 'tilknytningsbare' enheter å fordele kostnader på. Lite hensiktsmessige og/eller dyre

[1] 'Selvkost' gjelder ikke nødvendigvis utelukkende nye nett/traséer fra eksisterende tilknytningspunkter, men kan også gjelde nødvendig drift og vedlikehold av hele VA-anlegget i kommunen. 'Selvkost' er altså et tøyelig begrep.
[2] Dette kan også gjelde nye ledningstraséer som kan utløse tilkopling også for eldre eksisterende bygningsmasse det ellers ikke ville vært mulig å pålegge tilknytning. I forbindelse med iverksettingen av EUs vanndirektiv i 2015 vil det bli krevet opprydding i avløps- og utslippsanlegg som ikke er tilknyttet kommunalt avløp, og direktivet har som mål å redusere flest mulig forurensningskilder til vannforekomstene. Der vannkvaliteten er klassifisert som 'meget god' eller 'god' forutsettes at det ikke iverksettes tiltak som vil forringe kvaliteten. Der kvaliteten er klassifisert som 'moderat', 'dårlig' eller 'meget dårlig' forutsettes iverksatt tiltak som hever vannkvaliteten til minst 'god'. Dette betyr at svært mange eldre og mindre avløpsanlegg etter hvert blir pålagt å heve standarden. Der ny fritidsbebyggelse blir lokalisert slik at det blir naturlig å kople på slike mindre eksisterende anlegg til kommunalt avløpsanlegg vil det også komme lokale abonnenter til gode.

løsninger vil imidlertid primært bli et kostnadsspørsmål som overveltes til tomtekjøpere og brukere, ikke for kommunekassa.

Vann og avløp er altså tjenester som kommunene i prinsippet skal levere til selvkost. I tilfeller hvor det ikke er tilfredsstillende eller tilstrekkelig kapasitet og anlegget må oppgraderes, kan utbygging av fritidsboliger være med på å dele kostnader for å finansiere en oppgradering som kommer alle abonnenter i kommunen til gode, også fastboende. I Trysil står Trysilfjell Utmarkslag for utbygging og drift av eget vannverk, og har gjensidig beredskapsavtale med Trysil kommune om levering av vann. På avløpssiden er noen fritidsboliger tilkoplet Trysil kommune (ca 800), mens andre (resten) er tilkoplet Utmarkslagets naturbaserte renseanlegg. (Informasjon fra Trysilfjell Utmarkslag februar 2009) Vi vet imidlertid lite om hvordan Trysil kommunes økonomi evt. direkte påvirkes av fritidsboligene, Trysil kommunes økonomi er ikke pr. i dag preget av velstand. (www.trysil.kommune.no).

På dette området fins det svært lite systematisk informasjon eller samlede erfaringer. Det eneste forsøket på systematisering vi har greid å spore opp er at temaet er omtalt i forbindelse med en undersøkelse som ble gjennomført i enkelte fritidsboligkommuner i Kvarken[3], på svensk og finsk side (Jansson & Müller 2003). Der var konklusjonen, så lenge denne typen tjenester kun kan ytes til selvkost, og (i Sverige) uten evt. rentedekning, at *'de svenska kommunerna i princip saknar direkta intäkter från fritidshussektorn'* (s.130).

Sikkerhets- og beredskapstjenester gjelder f.eks. brannvern og lensmann/politi. Der de sistnevnte tjenesteområdene er et statlig ansvar er brannberedskapen organisert og finansiert av den enkelte kommune. I større konsentrasjoner av (nye) fritidsboliger må det derfor også planlegges for vannforsyning og atkomst i forbindelse med brann og ambulanse. Ved oppgradering av eldre felt dispenseres som regel fra krav om full brannverndekning via vannforsyningsanlegget. Avstand til senter og organisering av tjenestene vil ha betydning for evt. påvirkning på den kommunale økonomi. I vår undersøkelse var det 15 kommuner som svarte at kommunens arbeid på dette felt ble direkte berørt av fritidsbebyggelsen (jfr. tab. 16).

Organisering av utbygginger vil kunne ha betydning for behov for en evt. kommunal økonomisk uttelling i forbindelse med framtidig drift og vedlikehold. Dette gjelder eks.vis. i hvilken grad nødvendig infrastruktur bygges og/eller drives i privat eller kommunal regi. Det er aktuelle alternativer både når det gjelder anlegg, brøyting o.a. vedlikehold av veger, p-plasser, løypetraséer, friområder, osv. Kommunen kan stille krav om at utbygger bygger ut og vedlikeholder, at utbygger bygger ut og kommunen vedlikeholder, eller at kommunen ikke stiller noen krav. Da sitter antakelig kommunen med ansvaret for å ordne med evt. uløste problemer på disse feltene etterpå. Høg standard på fritidsboligene øker bruksfrekvensen og dermed også bruk og slitasje på infrastruktur

[3] Et område som omfatter landskapen Österbotten, Södra Österbotten och Mellersta Österbotten i Finland samt Västerbottens län og Örnsköldsviks kommun i Sverige. Kvarken betegner den smaleste delen av Bottniska viken som skiller Bottenviken fra Bottenhavet.

anlegg. Selv om denne typen infrastruktur bygges og drives i privat regi i fritidsbolig-feltene, vil trafikk der også nødvendigvis benytte kommunale veger og infrastruktur undervegs.

Rettighetsbaserte tjenester
Standarden på fritidsboligene kan altså ha direkte innvirkning på kommunens utgiftsside, selv om det gjelder tjenestetilbud som i utgangspunktet skal tilbys til selvkost eller offentlig infrastruktur. Standarden på fritidsboligene kan imidlertid også påvirke omfanget av utgifter til tjenester som kommunene plikter å yte til enhver som oppholder seg (midlertidig eller permanent) i kommunen. Det er særlig helse-, pleie- og omsorgstjenester som fritidsbeboerne måtte ha behov for når de oppholder seg i fritidsboligkommunen som er i fokus her. Dette er rettighetsbaserte tjenester som skal tilbys der den trengende oppholder seg da behovet er tilstede. Fritidsboliger med høy standard og god tilgjengelighet brukes mer enn andre typer fritidsboliger, noe som bare i kraft av bruksfrekvensen vil øke sannsynligheten for at et slikt behov vil kunne oppstå. I tillegg vil fritidsboliger med høy standard være mindre krevende å bruke, og derfor bedre egnet for eldre brukere. Disse ytelsene kan det med dagens ordninger ikke kreves betaling eller refusjon for.

Kompliserende her er at standard nesten utelukkende påvirker bruken vinterstid, mens sommerstid brukes de fleste fritidsboliger nesten like mye og nesten uavhengig av standard. Tjenestedekningen lokalt er likevel trolig bedre vinterstid enn sommerstid, da også kommunens eget pleiepersonale skal ta ut ferie. Mange av kommunene dette gjelder kan allerede i utgangspunktet ha problemer med å bemanne disse funksjonene bare basert på egne innbyggere.

Fra tidligere undersøkelser vet vi at fritidsboliger med høy teknisk standard (helårsvei, innlagt vann og avløp samt strøm) totalt brukes langt mer enn fritidsboliger med enklere standard. Tallene kan variere i absolutte tall, men sammenhengen er gjennomgående. (Ericsson&Grefsrud 2005; Velvin et al. 2000; Flognfeldt 1992, 1995 og 2004; Ericsson &Vonlanthen 1986) Variasjonene kan i tillegg til standard bl.a. ha sammenheng med den faktiske avstanden mellom hjemsted og fritidsbolig, hvor attraktivt området i seg selv er og at undersøkel-sene er foretatt på forskjellig tidspunkt. Følgende tall fra noen innlandskommuner/-områder viser sammenhengene (tab. 1.).

Tab. 1. Gjennomsnittlig antall bruksdøgn etter sesong og standard

	Hele året		Sommer (mai-sept)		Vinter (okt-april)	
Lokalisering	Høy*	Lav**	Høy	Lav	Høy	Lav
Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal 2002 (1)	62	25	30	20	32	5
Sjusjøen 2004 (2)	56	36				
Sigdal og Krødsherad 1996 (3)	35	28				

Kilder: (1) Ericsson, B. og R. Grefsrud (2005): Fritidshus i innlandet: Bruk og lokaløkonomiske effekter, ØF.
(2) Flognfeldt, Thor jr (2004): Hytteundersøkelsen på Sjusjøen 2004, upublisert rapportmanus.
(3) Velvin, J, E. Drag og L.P.Soltvedt (2000): En kartlegging av hytteturisme som ledd i utvikling av bærekraftige lokalsamfunn, HiBu.
* Innlagt vann, avløp og strøm, i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal også helårsvei.
** Verken vann, avløp, strøm eller veiadkomst, heller ikke sommerstid.

Tab. 2. Bruk av pleie- og omsorgstjenestene siste år (2006/2007) i seks hyttekommuner fra gjestebrukere som har sitt primære bosted i en annen kommune

Kommune	Folketall	Antall fritidsboliger	Antall gjestebrukere	Brukere i ‰ av alle fritidsboliger
Tjøme	4 500 innb.	2 200	25	11,0
Hurum	9 000 innb.	2 300	10	4,3
Sandefjord	42 000 innb.	2 000	6	3,0
Sigdal	3 500 innb.	3 900	2	0,5
Hol	4 500 innb.	5 000	13	2,4
Vinje	3 700 innb.	3 500	2	0,5
		18 900	57	3,0

Kilde: Carlson, Yngve (2008): Når folk bor på mer enn et sted - utfordringer for de kommunale pleie- og omsorgstjenester, KS-BTV, s. 29.

Det er pr. dato gjennomført én mer systematisk studie om i hvilken utstrekning fritidsboligenes brukere også gjør krav på rettighetsbaserte tjenester fra pleie- og omsorgssektoren (Carlson 2008). Denne studien peker likevel bare på *mulige* konsekvenser, men det er påbegynt et mer omfattende arbeid i regi av KS for å følge opp dette temaet. Pilotstudien er utført i seks kommuner[4] og basert på intervjuer med 'nøkkelpersoner i de seks kommunene' - fra to ti fem personer i hver kommune. Resultatene fra pilotstudien konkluderer med at det fortsatt er liten pågang på denne typen kommunale tjenester fra gjestebrukere i fritidsboligene. Tjøme er, av disse seks, den kommunen der det er registrert størst etterspørsel. I Tjøme genereres én bruker for hver hundrede fritidsbolig (ca 1% av fritidsboligene genererer én bruker). I Tjøme er det også registrert hvor lenge gjestebrukerne får tilbudet, og i 2006 var det gjennomsnittlig 5,2 uker pr bruker. Det er ikke gjort vurderinger av hvor mye eller hvor tunge disse brukerne er. Foreløpig syns pågangen i fjellkommunene å være atskillig lavere enn i kystkommunene, da særlig Tjøme, men det er også store forskjeller mellom disse tre kystkommunene. (Tab. 2.) Pilotstudien undersøker/avdekker ingen direkte sammenhenger til standardnivå og bruker kun 'kommune' som uavhengig variabel.

I denne rapporten er hovedkonklusjonen

"..at foreløpig utgjør ikke hyttebrukerne noen stor utgift for kommunene, kanskje med unntak av Tjøme. Tjøme er en kommune med en liten egen befolkning slik at en slik utgift relativt sett vil merkes mer på Tjøme enn i folkerike kommuner. Kommunen har heller ikke kraftinntekter slik enkelte hyttekommuner i innlandet har." (Carlson 2008:32)

Eiendomsskatt[5]

Den mest åpenbare potensielle plusseffekten av fritidsboliger på kommunaløkonomien er knyttet til eiendomsskatten. Med innføringen av muligheten til å utskrive eiendomsskatt på samtlige eiendommer i hele kommunen[6], ikke bare i bymessig utbygde strøk, er det mulig å skattlegge også fritidsboliger. Eiendomsskatt på boligeiendommer er i 2009 innført i 166 kommuner, av disse har *111 kommuner* utvidet det geografiske skatteområdet til å omfatte hele kommunen og inkluderer altså også fritidsboliger. Det er svært varierende praksis når det gjelder verdifastsettelse, taksering, bunnfradrag og promillesatser i ulike kommuner, noe som enkelte steder har skapt betydelig støy mens ordningen andre steder er innført smertefritt.

I de kommuner som berøres av villreinplanleggingen[7] er det i 2009 15 som praktiserer eiendomsskatt, derav 10 i hele kommunen. Til sammen har 'villreinkommunene' ca 65 000 fritidsboliger. Av disse er det ca 20 000 enheter som er omfattet av eiendomsskatt. Nivå og innretning på skattleggingen varierer mye mellom kommunene, da dette er

[4] Tjøme, Sandefjord, Hurum, Vinje, Hol og Sigdal.
[5] Den eneste kilden til samlet informasjon om kommunal praksis på dette området er sammenstilt av Huseiernes landsforbund (2009).
[6] Denne muligheten ble innført fra og med skatteåret 2007 gjennom endring av 16. juni 2006 i Lov om eigedomsskatt til kommunane av 6. juni 1975 nr. 29.
[7] Elverum er i prinsippet omfattet av planregionen Rondane-Sølnkletten, men med en så vidt liten del at man ikke har deltatt i planarbeidet. Elverum er derfor tatt ut av oversiktene i rapporten.

Tab. 3. Status for innføring av eiendomsskatt i 'villreinkommunene'. 2009.

Kommune:		Eiendomsskatt:			Fritidsboliger 2009:	
nr	navn	sats	bunnfradrag	omfatter	i alt	m/e-skatt
438	Alvdal	0,0070	0	bystrøk	776	0
938	Bygland	-	-	-	854	0
941	Bykle	-	-	-	2 071	0
511	Dovre	0,0070	0	hele	665	665
1232	Eidfjord	-	-	-	772	0
439	Folldal	-	-	-	636	0
1129	Forsand	-	-	-	536	0
1122	Gjesdal	-	-	-	857	0
403	Hamar	0,0057	220 000	hele	571	571
1133	Hjelmeland	0,0020	100 000	hele	1 100	1 100
620	Hol	-	-	-	4 946	0
1034	Hægebostad	-	-	-	602	0
1037	Kvinesdal	-	-	-	1 144	0
501	Lillehammer	0,0038	550 000	bystrøk	1 310	0
415	Løten	0,0020	200 000	hele	1 050	1 050
516	Nord-Fron	0,0070	200 000	bystrøk	2 060	0
633	Nore og Uvdal	-	-	-	3 813	0
1228	Odda	0,0070	0	bystrøk	1 249	0
432	Rendalen	-	-	-	2 458	0
520	Ringebu	0,0025	300 000	hele	3 412	3 412
412	Ringsaker	0,0020	200 000	hele	6 316	6 316
632	Rollag	0,0035	0	hele	1 752	1 752
517	Sel	0,0060	200 000	hele	1 954	1 954
1046	Sirdal	-	-	-	3 500	0
430	Stor-Elvdal	-	-	-	2 390	0
1134	Suldal	-	-	-	1 715	0
519	Sør-Fron	0,0029	300 000	hele	1 633	1 633
826	Tinn	-	-	-	2 694	0
833	Tokke	-	-	-	1 050	0
1231	Ullensvang	-	-	-	222	0
1233	Ulvik	-	-	-	272	0
940	Valle	-	-	-	1 069	0
834	Vinje	-	-	-	3 821	0
521	Øyer	0,0020	0	bystrøk	2 071	0
929	Åmli	-	-	-	755	0
429	Åmot	0,0055	150 000	hele	1 323	1 323
1026	Åseral	-	-	-	1 827	0
	I alt				65 246	19 776

Gjesdal kommune har avviklet eiendomsskatt på boliger fra og med 2008

Hjelmeland og Rollag kommuner har innført eiendomsskatt på boliger fra og med 2008

forhold som står det enkelte kommunestyre fritt til å bestemme. (Jfr. tab. 3.) I tida siden det ble gitt adgang til å pålegge eiendomsskatt i hele kommunen (2007) er det to av 'villreinkommunene' som har innført dette (Hjelmeland og Rollag). I Gjesdal er eiendomsskatt på boliger avviklet i perioden.

Utskriving av eiendomsskatt er basert på en verditaksering av eiendommene. Takseringen administreres av kommunen etter gitte retningslinjer for verdifastsettelse vedtatt av kommunestyret. Det kan brukes forskjellige soneinndelinger med ulike sjablongverdier for kvadratmeterpris. Takstene som benyttes kan variere fra lav takst til full markedsverdi og det kan benyttes bunnfradag av varierende størrelse. Alder/standard og beliggenhet vil opplagt være viktige variabler for verdifastsettelsen, slik at (fritids)boliger med høy standard og god beliggenhet vil få høyere verdi enn enkle enheter med dårligere beliggenhet. En høy takseringsverdi (skattegrunnlag) vil være grunnlag for høyere skatt enn for en enhet med lav takseringsverdi, og slik sett er det sammenheng mellom standard og skattepotensial. Inntekter fra eiendomsskatten er inntekter til fri disposisjon for kommunene, slik at en stor andel fritidsboliger med høy standard vil øke inntektspotensialet på en inntektspost som er gunstig for kommunen.

Caravanplasser

Caravanplassene er i mange områder et arealintensivt og tett alternativ til privateide fritidsboliger, framfor alt langs kysten men også i attraktive fjellområder, som i villreinfjellet. Dette er et segment vi vet svært lite om, både på bruker- og bedriftssiden. Vi prøvde derfor å få en grov oversikt over antall plasser og brukere i de tre planområdene. 17 av de 36 kommunene har oppgitt at de har faste oppstillingsplasser for campingvogner i kommunen, 5 oppgir at de ikke har slike plasser. Et grovt estimat over kapasiteten på de plassene der det er oppgitt kan være ca 3 500 vogner/enheter. Dette tallet inneholder også plasser lokalisert andre steder i disse kommunene, ikke bare i tilknytning til villreinområdene. (Jfr. tab. 18 i kapittel 3.) Hvor mye disse brukes eller ferdselen fra brukerne er så vidt oss bekjent ikke kartlagt.

Denne typen plasser vil ikke legge stort press på kommunal VA-infrastruktur, da det ikke vil være aktuelt med tilknytning fra de enkelte vogner eller enheter. I den grad det eksisterer et felles sanitæranlegg kan VA-tilgangen være løst på forskjellige måter. Lokaliseringen til de plasser som er aktuelle i forbindelse med villreinplanene tilsier at det i mange tilfeller neppe er aktuelt med tilknytning til kommunale anlegg pga. avstand og utbyggingskostnader. Slike enheter kan heller ikke eiendomsbeskattes som fast eiendom, da de i prinsippet fortsatt er mobile enheter.

Caravanplasser har trolig generelt liten innflytelse på kommunaløkonomiske forhold.

2.1.2. Lokaløkonomiske virkninger

Med lokaløkonomiske virkninger mener vi virkninger i det lokale næringsliv som kommer på kort sikt, og som i stor grad vil variere med aktivitetsnivået. Typisk vil være virkninger som følger av at eiere og andre brukere av fritidsboligene legger igjen penger i butikker lokalt og hos lokale leverandører og håndverkere. Dette er et område vi vet forholdsvis mye om, og som framfor alt har vært fokusert i forbindelse med de fleste undersøkelser som har vært gjennomført i s.k. hytteundersøkelser i Norge.

På dette området er det gjennomført en del undersøkelser, der Østlandsforskning (Ericsson&Grefsrud 2005) og Høgskolen i Buskerud (Velvin m.fl. 2000) har de mest matnyttige i denne sammenheng. I tillegg er det ved Høgskolen i Lillehammer gjennomført flere undersøkelser over samme lest (Flognfeldt jr 2004), men de seneste er ikke endelig publisert.

Det gis i disse rapportene grundige resultater for forbruk lokalt som kan tilbakeføres til egenskaper ved fritidsboligens lokalisering og standard. Den absolutt viktigste forutsetningen for de oppholdsbetingede lokaløkonomiske virkningene er volumet på bruken av fritidsboligene, og bruken er svært nært knyttet til standard og tilgjengelighet. I tillegg er lokalt tilbud og avstand til dette viktig for forbruket. Dette er sammenhenger det ikke er delte meninger om.

En kan anskueliggjøre disse sammenhengene som vist i figur 1. nedenfor.

Fig. 2. Faktorer som påvirker bruk av fritidshus og lokaløkonomiske effekter.

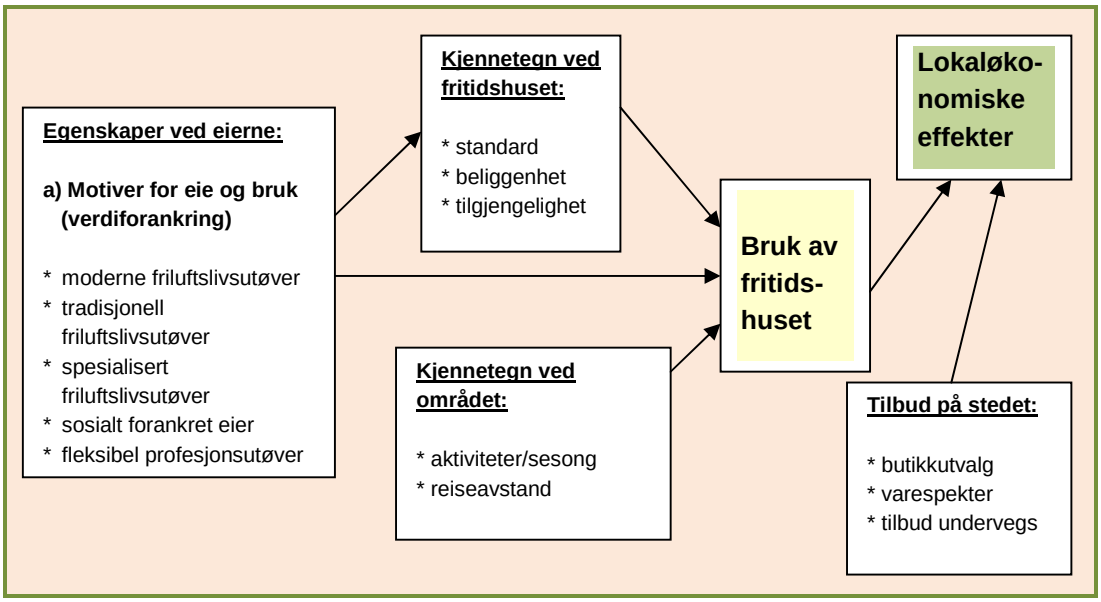

Kilde: Ericsson & Grefsrud (2005:98), Fritidshus i innlandet: Bruk og lokaløkonomiske effekter.

Som går klart fram av figuren er det også andre forhold enn standard som har betydning for bruken av fritidsboligen, og det er også forhold utenfor fritidsboligen så påvirker både bruk og forbruk. Det er imidlertid forholdsvis lite analysert kunnskap om de andre forholdene som er trukket opp i figuren.

Velvin (2003) konstaterer når det gjelder lokalt tilbud og avstand til dette at:

> *"De som har mindre enn 5 kilomenter til nærmeste handlesentrum brukte ved siste hyttetur omtrent 3 ganger mer lokalt enn de hytteeiere som har lengre kjøreavstand til sentrum, I tillegg finnes den største lokale omsetningen i områder knyttet til store lokale handlesentra."* (s.12)

Som vi har vist tidligere, er det sterk sammenheng mellom standard og bruk (tab. 1). Det er også sammenheng mellom standard og forbruk, dels gjennom at høy standard øker bruken, men også fordi eiere til høystandards fritidsboliger forbruker mer da de oppholder seg i fritidsboligen, noe som ytterligere kompliserer bildet. Ericsson & Grefsrud (2005) har kommet til følgende egenskaper ved fritidsboligene som har betydning for bruk og forbruk (tab. 4.).

Tab. 4. Egenskaper ved fritidsboligen av betydning for bruk og forbruk

	Antall bruksdøgn	Forbruk pr persondøgn	Faste utgifter	Anskaffelser/ vedlikehold
Vann og strøm-standard	Ja – særlig vinter	Ja	Ja	Ja
Veitilgjengelig-het	Ja – særlig vinter	Ja- særlig vinter	(Ja)	(Ja)
Antall kvadratmeter	(Ja)	Nei	Ja	Ja
Antall senger	Ja	Nei	Ja	Ja
Byggeår	Ja (før/etter 1995)	Nei	Ja (Før/etter 1995)	Ja (Før/etter 1995)

Kilde: Ericsson, B og R Grefsrud (2005:198): Fritidshus i innlandet: Bruk og lokaløkonomiske effekter.

Det er vanlig å skille utleggene som fritidshuseiere har i tre kategorier:

a) *Oppholdsbetingede utgifter*, som er variable utgifter knyttet til selve oppholdet. Det er først og fremst mat- og dagligvarer og bensin, og evt. utlegg til fritidsaktiviteter (eks.vis skiheis, golf, ol.) avhengig av tilbud i området.
b) *Faste utgifter*, utgifter som i prinsippet er uavhengig av bruksfrekvenser. Posten omfatter framfor alt strøm og annen fyring, kommunale avgifter, forsikring og veg- og brøyteutgifter. Det viser seg at i praksis er også denne typen utgifter avhengig av bruksfrekvens, særlig strøm og andre fyringskostnader.
c) *Anskaffelser, vedlikehold, nybygg og ombygging*, som da omfatter innkjøp av inventar og utstyr, nødvendig vedlikehold, samt til- og ombygginger. Også denne utgifts-kategorien varierer med brukshyppighet.

Tab. 5.a. Oppholdsbetingede utgifter, ferieopphold, etter utgiftspost, sesong og kommune. Prosent.
NB. Tallene er ikke direkte sammenliknbare. Se resp. undersøkelse for metodetilnærming.

	Sigdal*	Krødsherad*	Rendalen**		Gausdal**		N-Aurdal**		Sjusjøen***	
Utgiftspost	Som og vin	Som og vin	Som	vin	Som	vin	Som	vin	Som	vin
Mat-/dagligvarer	58	50	61	59	66	63	59	63	61	65
Bensin ol./bilrep.	13	13	12	16	10	6	12	7	5	5
Fritidsaktiviteter	8	19	5	8	6	12	7	7	10	13
Andre opph.bet	21	18	21	19	19	17	23	23	25	18
I alt	100	100	99	102	101	98	101	100	101	101
Basis (kr/n)****	(158,-/888)	(262,-/236)	(99,-/104)	(63,-/124)	(105,-/111)	(83,-/158)	(117,-/133)	(91,-/143)	(2009,-/70)	(2516,-/70)

Kilder: (1) Ericsson, B. og R. Grefsrud (2005): Fritidshus i innlandet: Bruk og lokaløkonomiske effekter, ØF.
(2) Flognfeldt, Thor jr (2004): Hytteundersøkelsen på Sjusjøen 2004, upublisert rapportmanus.
(3) Velvin, J, E. Drag og L.P.Soltvedt (2000): En kartlegging av hytteturisme som ledd i utvikling av bærekraftige lokalsamfunn, HiBu.

* Pr. døgn pr. fritidsbolig (dvs. pr. bruksdøgn), 1996
** Pr. person pr. døgn (dvs. pr. persondøgn), 2003
*** Pr. fritidsbolig og ferieuke, 2004
**** Det er uklart hvordan utenbygds boende er registrert på Sjusjøen, ellers er de trukket ut av beregningene.
.

Tab. 5.b. Faste utgifter, anskaffelser og større byggeprosjekter etter utgiftspost og kommune. Pr. fritidsbolig pr. år. Prosent.
NB. Tallene er ikke direkte sammenliknbare, og i forskjellig kroneverdi.

Utgiftspost	Sigdal*	Krødsherad*	Rendalen	Gausdal	N-Aurdal	Sjusjøen**
	%	%	%	%	%	%
Fyringsutgifter	45	53	43	54	54	43
Kommunale avg.	~	~	15	12	11	6
Veg-/brøyte-/p-utgifter	11	9	12	9	16	6
Andre faste (inkl. forsikring)	44	38	30	25	19	46
Faste utg, i alt (kr.)	(4229,-)	(4644,-)	(4946,-)	(8231,-)	(6008,-)	(10683,-)
Anskaffelser	31	27	43	40	46	15
Vedlikehold og reparasjoner	17	24	20	14	16	9
Ominnredning og tilbygg	53	49	37	46	38	77
Anskaffelser og bygg, i alt (kr.)	(8291,-)	(9337,-)	(11681,-)	(14936,-)	(14147,-)	(30151,-)
I alt pr fritidsbolig og år (kr.)	(13 000,-)	(14 000,-)	(17 000,-)	(23 000,-)	(20 000,-)	(41 000,-)

Kilder: (1) Ericsson, B. og R. Grefsrud (2005): Fritidshus i innlandet: Bruk og lokaløkonomiske effekter, ØF.
(2) Flognfeldt, Thor jr (2004): Hytteundersøkelsen på Sjusjøen 2004, upublisert rapportmanus.
(3) Velvin, J, E. Drag og L.P.Soltvedt (2000): En kartlegging av hytteturisme som ledd i utvikling av bærekraftige lokalsamfunn, HiBu.

* I denne undersøkelsen er ikke spesifisert kommunale avgifter, heller ikke andre typer fyringsutgifter enn strøm. Dette inngår trolig i 'andre faste'.
** På Sjusjøen utgjør bygslingsavgifter ca 25% som her er tatt inn i 'andre faste'.
Det er oppgitt store utgifter til ominnredning/tilbygg og offentlige tilknytningsavgifter på Sjusjøen, noe som antakelig kan tilbakeføres til at mange nå får anledning til å knytte seg til offentlig VA-nett og strøm.

Vi har satt opp disse utgiftskategoriene for de tre mest omfattende og mest sammenliknbare undersøkelsene i tab. 5.a. og b. spesifisert etter undersøkelseskommune. Tabellene omfatter forbruk/innkjøp både i og utenfor kommunene fritidsboligen er lokalisert i. Vi ser at det er både forskjeller og likheter mellom kommunene, og noe av det kan skyldes ulikheter i undersøkelsesoppleggene slik at tallene må ikke tolkes nøyaktig. Dels er de usikre i seg selv fordi de er basert på utvalg, dels kan datagrunnlaget ha blitt behandlet ulikt i rapporteringsfasen.

Når det gjelder de oppholdsbetingede utgiftene, er mat- og dagligvarer uten tvil største utgiftspost. Det henger framfor alt sammen med at det er en varegruppe som alle bruker penger på. Tallene ovenfor inkluderer alt forbruk til dagligvarer og andre innkjøp uavhengig hvor innkjøpene er foretatt, og sier dermed utelukkende noe om det samlede potensialet for forbruk i bygda[8]. De kritiske verdiene er imidlertid *hvor mye* av det samlede forbruket som blir lagt igjen lokalt.
Denne andelen kan neppe styres direkte, men det er mulig å legge forholdene mest mulig til rette for at det skal være aktuelt, attraktivt og enkelt for fritidsboligeierne å bruke lokale tilbud. Det er særlig to forhold som vil være avgjørende:

- avstand og tilgjengelighet til lokalt handelssenter
- bredde og dybde (utvalg) på det lokale handelstilbudet

Ved planlegging av nye fritidsboliger vil det være flere forhold som trekker i samme retning lokaliseringsmessig. Det mest avgjørende er kanskje kravet om tilkopling til offentlige VA-systemer, som av både økonomiske og miljømessige hensyn tilsier konstentrert utbygging i nærheten av eksisterende ledningsnett eller bebyggelse. Det betyr som regel ikke altfor langt fra bygda/sentrum, noe som samtidig gir et bedre grunnlag og lettere tilgjengelighet til lokalt handelstilbud og andre aktiviteter og attraksjoner.

Dersom kommunen har store handelslekkasjer (også) fra egen befolkning, er det i første omgang ingen grunn til å vente at evt. fritidshuseiere gjennom sine innkjøp kan oppveie dette. Tilreisende, enten det er turister eller fritidshusbeboere, har det samme handlemønstret som fastboende (Hansen 1994). Det er imidlertid eksempler på at handelstilbudet gradvis kan utvikle seg i bredden og dybden hvis volumene av tilreisende er tilstrekkelig store. Den utviklingen vil ha best forutsetninger for å lykkes på steder som også framstår som turiststeder, og derfor har et jevnere kundegrunnlag enn rene privateide fritidsboliger som regel kan gi. For butikktilbud som går på marginalene vil et hvert tilskott av kunder være viktig, og derfor vil det prinsipielt kreves mindre volum for å opprettholde et marginalt butikktilbud enn for å rettferdiggjøre en etablering av nye tilbud. Her snakker vi om kritiske terskelverdier, der lokal situasjon vil avgjøre betydningen.

[8] Det er likevel viktig å være klar over at omsetningstall i detaljhandel og til bensin kan synes svært store, men at verdiskapingen (ofte enkelt målt i sysselsettingen) i disse bransjene er liten sammenliknet med f.eks. tjenesteproduksjon eller innenfor bygg/anlegg. Tall fra forbruksundersøkelser presenteres som regel inkludert merverdiavgift, da det er den summen forbruker betaler det spørres om. Det forbruksfordelinger oppgis i kroner er tallet derfor oftest 12% resp. 20% for høyt (mva-satser 14% og 25% regnet fra nettotall).

I 'villreinkommunene' vil en del av problematikken være knyttet til fritidsboliger som allerede er bygget og kanskje har et mer spredt lokaliseringsmønster enn de som bygges i dag. Da er avstand til sentrum gitt og de lokaliseringsmessige frihetsgradene ikke lengre tilstede. De strategiske mulighetene vil da ligge i å øke bruken av dagens fritidsboliger, og vurdere om kundegrunnlaget vil være stort nok til å iverksette tiltak i handelstilbudet rettet spesielt mot dette kundesegmentet, f.eks. åpningstider (fredag kveld) eller segmentorientert vareutvalg.

Å legge forholdene til rette for å øke bruken vil f.eks. være å forenkle eller framskynde infrastrukturtiltak som kan fremme standardhevinger på og lette atkomsten til de eksisterende fritidsboligene. Det kan tenkes strømframføring, VA-tilknytningspunkter, fiberkabel, vegtilgjenelighet, osv.

Bygging og andre tjenester

Sysselsettingsmessig vil fritidsbeboernes penger være mer verdt i bygg- og anleggs-sektoren enn i detaljhandelen. I detaljhandel går en svært stor andel av omsetningen ut av området igjen i form av varekjøp, og det tilføres altså liten merverdi til produktet i detaljhandelsbedrifter. I bygg- og anleggssektoren er verdiskapingen større, da innslaget av tjenester, og dermed 'foredlingen' av sluttproduktet, utgjør en større del av prisen. Hvor mye som vil tilfalle det lokale næringslivet er avhengig av mange forhold:

- *Omfang og utbyggingstakt*, vil være avgjørende for i hvilken grad lokale aktører har kompetanse og kapasitet til å konkurrere om anbud. Et stort antall enheter og rask utbyggingstakt vil i utgangspunktet favorisere store entreprenører som har ressurser personell- og maskinmessig. Geografisk tilhørighet (lokalt firma eller utbygger utenfor regionen) vil påvirke tilbøyeligheten til å bruke lokale underleveranser, bl.a. på grunn av ulike kontaktnett.

- Valg av *ferdighus eller snekkeroppsetting* vil ha betydning for hvor store og hva slags underleveranser som potensielt vil kunne komme lokale håndverkere og leverandører til gode. Enkelte ferdighus leveres f.eks. 'med snekker'.

- Valg av *total- eller delentrepriser* vil ha innflytelse på hvem som kan legge inn anbud, og i stor grad hvordan den geografiske fordelingen av jobber kan bli.

- *Lokalt næringslivs* struktur og størrelse vil i stor grad bestemme hva som er mulig å dekke av lokale bedrifter. Det gjelder både type leveranser og kapasitet i lokale firmaer.

Forskjeller i lokaløkonomisk betydning

Det er gjort noen estimeringer av lokaløkonomiske effekter av fritidsboliger. Ericsson & Grefsrud (2005) har anslått lokaløkonomiske virkninger i form av sysselsetting kommunevis for de tre kommunene Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal, der det er regnet

både på bruksbetingede virkninger av eksisterende, effekten av nybygging og ringvirkninger de siste åra. Deres konklusjon er at

> *"(v)år undersøkelse bekrefter at eierne av velutstyrte hytter med full teknisk standard, helårsvei og beliggenhet nær alpinanlegg bruker mer penger i fritidsboligkommunen enn eierne av enklere hytter. Det er likevel slik at den relative næringsmessige betydningen av hytter kan være vel så høy i et område med hytter med enklere standard dersom det bare er mange nok hytter. Dette er illustrert i tabell 6.1. I gjennomsnitt er det beløpet hver hytteeier i Rendalen kjøper for i hyttekommunen om lag 50 % mindre enn gjennomsnittet for hytteeierne i Gausdal og Nord-Aurdal. Dette har sammenheng med ulikheter i forhold som teknisk standard, veitilgjengelighet, avstander og næringslivets tilbud på stedet. Sysselsettingseffekten er dermed også lavere i Rendalen enn i de andre to kommunene. Siden det er mange hytter i Rendalen i forhold til folketall og arbeidsplasser, er likevel den relative betydningen av fritidsboliger i Rendalen for sysselsettingen minst like høy som i de to andre kommunene vi har sett på." (s.133)*

Det poengteres også at de direkte virkningene er viktigere enn ringvirkninger, som alltid vil være lavere enn de direkte virkningene.

Den tilhørende tabellen det refereres til i sitatet ovenfor viser følgende tall og effekter som i tab. 6. nedenfor.

Tab. 6. Anslag lokaløkonomiske effekter – kommunevis (2002-priser). Fra Ericsson & Grefsrud 2005:133.

	Rendalen	Gausdal	Nord-Aurdal
Antall hytter pr 1.1.05	2299	2043	3869
Fritidsboliger i % av folketallet	109%	33%	60%
Andel med fast strøm el. høyere standard	30.6%	53,4%	47,7%
Vekst i tallet på fritidsboliger 1997-05	12%	37%	10%
Persondøgn pr. fritidshus	110	154	136
Anslag kjøp kr. pr hytte – eksisterende fritidshus	20.000	34.000	31.000
Anslag direkte syss.virkn – eksist. fritidshus (antall sysselsatte)	23	35	65
Anslag direkte syss.virkn – nye fritidshus* (antall sysselsatte)	6	62	19
Anslag totale virkninger (nye og eksisterende) inkl ringvirkninger** (antall sysselsatte)	35	127	108
i % av sum sysselsetting	5%	6%	3%

* Utbyggingstakten (antall nye fritidshus) er basert på gjennomsnittlig utbyggingstakt/år i perioden 2002-2005.

** I de totale sysselsettingsvirkningene er *ringvirkningene estimert for regionen*, på grunn av beregningsteknikken. De direkte virkningene er kommunetall, mens ringvirkningenes sysselsettingseffekt dermed vil være mindre i den egne kommunen og også komme resten av regionen til gode.

TØI har gjort noen sjablonmessige beregninger (regneeksempler) i enkelte kommuner over hvor mye av verdien av utbyggingen (gjelder altså bare nybygg) av fritidsboliger som blir hentet i egen kommune. En slik framgangsmåte gir relativt store variasjoner mellom kommuner. Det foreligger eksempler fra Voss, Hol og Hemsedal kommuner. I Voss og Hemsedal ble ca to tredjedeler av de samlede inntektene som genereres i

forbindelse med utbygging av fritidsboliger værende i egen kommune, i Hol var tilsvarende tall om lag en tredjedel. (Jfr. tab. 7.)

De største forskjellene syns å kunne tilbakeføres til organiseringen av utbyggingene, dvs. i hvilken grad det er lokale som står for utbygging og salg eller om man slipper til store aktører som kjøper opp utbyggingsområder og tar ut fortjenesten av utviklingen. Dette er imidlertid ikke systematisk undersøkt. Tallene indikerer også at det er forskjeller i lokal kapasitet mellom Voss på den ene sida, som har 75-80% av arbeids- og material-leveranser internt i kommunen, og Hol og Hemsedal som har langt lavere andeler.

Tab. 7. Inntektsfordeling samlet og lokalt pr år ved utbygging av fritidsboliger. Hemsedal (2006), Hol (2006) og Voss (2007) kommuner. Millioner kroner og prosentandel lokalt.

	Hemsedal (135 enh)			**Hol** (200 enh)			**Voss** (100 enh)		
Inntektsfordeling	Oms ialt	Oms lok	Lokalt %	Oms ialt	Oms lok	Lokalt %	Oms ialt	Oms lok	Lokalt %
Tomtesalg	133	133	100	205	125	61	53	48	91
Fortjeneste	119	119	100	164	51	31	70	50	71
Mva materialer/arbeid	69	0	0	82	0	0	45	0	0
Sum materialer	135	27	20	145	29	20	89	71	80
Sum arbeid	142	85	60	184	51	28	92	70	76
I alt	**598**	**364**	**61**	**780**	**256**	**33**	**349**	**239**	**68**

Kilder: Dybedal , Petter (2007): Økonomiske virkninger av reiseliv i Hol og Hemsedal 2006, TØI-rapport 893/2007, TØI
Dybedal , Petter (2008): Økonomiske virkninger av reiseliv i Voss 2007, TØI-rapport 950/2008, TØI
.

Ingen av estimatene i undersøkelsene referert ovenfor er godt kvalitetssikret empirisk, og det er ikke systematisert under hvilke forhold de lokaløkonomiske effektene blir mest gunstig.

2.1.3. Nærings-/bygdeutviklingsmessige virkninger

Viktige argumenter for å vurdere/satse på utbygging av fritidsboliger i mange kommuner er nærings- og bygdeutvikling på lengre sikt. Reiseliv/fritidsboligutbygging blir sett på som en av få næringsaktiviteter som kan bidra til å opprettholde bosetting og sysselsetting i distriktene da jordbruk og annen distriktsorientert virksomhet er blitt stadig mer effektivisert og vanskeligere å drive lønnsomt. Fokus blir ofte satt på destinasjons-utvikling, der 'fjellandsbyer' lokalt kan framstå som de beste alternativer, ofte med grunneiere som pådrivere. Et viktig poeng er imidlertid at salg/bortfeste av tomter i første omgang kun er en ren formuesomplassering, men som kan være nødvendig for å løse ut kapital. I hvilken grad dette så kan bidra til lokal nærings- eller bygdeutvikling avgjøres imidlertid av hvordan og hvor denne formuen brukes i neste trinn. I 'villreinkommunene' er det vel neppe aktuelt å vurdere åpning av helt nye områder i tilknytning til planområdet, så vi legger først og fremst vekt på muligheter og forutsetninger i tilknyting til eksisterende områder med fritidsboliger.

Viktige forutsetninger for å få sysselsetting av å utvikle skreddersydde tjenester tilpasset fritidsboligsegmentet er innbyrdes lokalisering og absolutt antall. Det er fortsatt relativt få fritidsboligeiere som kjøper vaktmestertjenester eller andre tilbud, utenom evt. brøyting og ved, slik at det må være et tilstrekkelig stort antall enheter i utgangspunktet skal det være forutsetninger for å skaffe rimelig jamn/tilstrekkelig sysselsetting. Disse enhetene bør trolig heller ikke være lokalisert slik at det er nødvendig med mye kjøre-/transporttid mellom dem. Store og tette konsentrasjoner av fritidsboliger gir her et bedre grunnlag for utvikling av spesialtjenester rettet mot dette markedet. Da dette ofte også er enheter med høy standard, som brukes mye, gir det et bedre grunnlag enn andre lokaliseringsmønstre. Trolig finner vi de beste forutsetningene i tilknytning til mer destinasjonspreget utbygging.

Ericsson & Grefsrud (2005) trekker i sitt avslutningskapittel opp problemstillinger som er nært tilknyttet disse spørsmålene. De knytter mulige effekter også opp mot eiernes preferanser og verdiforankring, som har betydning for hva slags fritidsboliger og steder velger og som mer eller mindre gjenspeiles i bruk og forbruk. Gjennomsnittstall, som oftest er det som presenteres, fanger i liten grad opp om nye utviklingstrekk eller trender gjør seg gjeldende. Byggingen av nye hytter viser at det er hytter med høy teknisk standard og vintervei som dominerer. Dette er et ledd i den alminnelige velstandsutviklingen, der nye generasjoner hytteeiere sannsynligvis ser på slike bekvemmeligheter som en selvfølge. Høyere inntekter blant folk fører også til at flere enn tidligere har råd til en ekstra bolig på fjellet eller ved kysten med høy standard.

Selv om de fleste fritidsboligeierne har relativt tradisjonelle verdier knyttet til hyttelivet og foretrekker et forholdsvis enkelt friluftsliv med nærhet til naturen, er det to mindre grupper som er særlig interessante i økonomisk sammenheng, fordi de rett og slett bruker fritidsboligen mer enn andre og fordi de har et høyere lokalt forbruk. De benevnes 'den moderne rekreasjonsutøver' og 'den fleksible profesjonsutøver' (se også kap. 2.2.1.). Disse eierne har fritidsboliger med høg teknisk standard og bilvei fram hele året. De "moderne" hører med blant de yngste, mens de "fleksible" er noe eldre. Ericsson & Grefsrud mener disse eierskapsdimensjonene er på fremmarsj.

Disse to gruppene oppholder seg mye i fritidsboligene sine, særlig vinterstid, og har et relativt høyt lokalt forbruk. De bryr seg sannsynligvis ikke med å lage til mat på forhånd, siden de har et velutstyrt kjøkken. Fritidsboligene deres ligger heller ikke langt fra nærmeste handlemulighet og biltilgjengelighet er sikret hele året. Hyppig bruk og høy standard medfører relativt høye kostnader i forbindelse med strømforbruk og andre faste kostnader, og forbruket er høyt til anskaffelser, ombygging og vedlikehold. Mens snekring og annet vedlikehold tradisjonelt har vært sett på som fritidssyssel på hytta, kan det være at disse eierne i stedet kjøper tjenester fra lokale håndverkere, for å frigjøre tid til andre aktiviteter. Ericsson & Grefsrud har ikke undersøkt inntektsforholdene, men det er grunn til å tro at dette er eiere med relativt høye inntekter.

Moderne rekreasjonsutøvere og fleksible profesjonsutøvere kan være villige til å bruke penger lokalt, dersom det finnes passende og gode tilbud i nærområdet. Tilbud kan enten utvikles ved at konsentrasjonen av fritidsboliger er stor nok lokalt, alternativt lokalisert i tilknytning til annen reiselivsvirksomhet, eller ved at tilgjengeligheten til eksisterende tilbud rettet mot den fastboende delen av befolkningen er god. Det skulle gi et godt grunnlag for i framtida å kunne oppnå lokaløkonomiske effekter uten store konflikter om arealbruk i sårbare høyfjellsområder, da en 'avsides' lokalisering vil trekke mot lavere standard og dårligere tilgjengelighet, og altså mindre bruk.

Organisering

En tilpasset og hensiktsmessig organisering av enkeltvis mindre aktører kan bidra til å øke lokal konkurranseevne om oppdrag og i seg selv utvikle både kompetanse og kapasitet. Grunneiersamarbeid er et åpenbart tema, bl.a for å få en på sikt gunstig arealarrondering f.eks. av bygninger, friareal, aktiviteter, service, infrastruktur, osv., som kan legge grunnlaget for ytterligere vekst og attraktivitet. Det er også eksempler på at lokale næringsaktører har gått sammen for å vinne oppdrag i et lokalt utbyggingsmarked, og at konstellasjonen etter hvert har utviklet seg til selv å eksportere sine tjenester ut av bygda. I hvilken grad dette er mulig og hvor langt en evt. kommer vil være avhengig av lokale forhold både på tilbuds- og etterspørselssida. På dette området er det gjort svært lite systematiske studier, men det fins enkelteksempler på både vellykkede og mindre vellykkede tiltak. Vellykkede tiltak syns framfor alt å være knyttet til grunneiersamarbeid, og som gjerne startet med et ønske om å utvikle området i fellesskap når det gjelder utbygging. I tillegg til en jevn og styrt utbygging har de ferdige enhetene senere resultert i ytterligere kommersielle funksjoner da området er i drift (løypekjøring, brøyting, vedlikehold, vaktmestertjenester, utleie, osv.).

Eksempler her kan være Trysilfjellet og Ringsakerfjellet, der vi vet det er forskjellige grunneierforhold. I deler av Ringsakerfjellet (som er bygdeallmenning) har allmenningen i tillegg til tomtefestene tatt full kontroll med alle leveranser både av byggevarer og håndverkstjenester til fritidsboligene, noe som øker den lokale andelen. I andre deler av fjellet er denne styringen ikke fullt så sterk. I Trysilfjellet er det utmarkslaget som står for utvikling og utbygging og salg. Pr. 2009 er det 14 fast ansatte, hvorav seks i administrasjonen og åtte i driftsavdelingen. (Informasjon fra Trysilfjellets utmarkslag)

I Tinn og Vinje kommuner arbeides det for tiden med et prosjekt som tar sikte på å 'kople' hyttefolk til bygda og å kartlegge hvorvidt det kan være grunnlag for næringsutvikling i vid forstand. Prosjektet er kalt 'Hyttefolk = nyttefolk?' og omtales som integrasjonsprosjektet. Hovedgrepet er en initialiserende spørreundersøkelse, for å få mer kjennskap til hyttefolkets forhold til lokalsamfunnene og om de ønsker å involvere seg i næringsvirksomhet, lokale aktiviteter eller andre arrangementer. Undersøkelsen er så fulgt opp med å etablere arenaer der hyttefolk og lokalbefolkning kan møtes og bygge nettverk. Prosjektet er planlagt avsluttet i løpet av 2010, men man mener allerede å ha registrert positive effekter. (Nordbø 2008, Hytte & Fritid nr 4/2009)

Det blir i prosjektforespørselen nevnt hvorvidt det kan være aktuelt med 'beboer-akkvisisjon' i sentrumsnære enheter med høy standard. Tanken er at i stedet for å pendle til hytta i helga pendles det til jobben i byen. Viktige forutsetninger 'på tilbudssida' for et slikt scenario er framfor alt lokalisering, avstand og standard. Muligens vil også yrkes-tilknytning og arbeidsforhold for den enkelte ha betydning for i hvilken grad dette er aktuelt. Erfaringer fra Alpene har ikke gått i den retningen (Perlik&Bätzing1999), mens det andre steder i utlandet kan registreres tilflytting på bakgrunn av gode natur- og rekreasjonsressurser. Erfaringer fra Norge er i liten grad systematisert og bearbeidet, og måtte i tilfelle gjennomføres som eget prosjekt. Det er vel rimelig å anta at de fleste områder i tilknytning til 'villreinens leveområder' har en så vidt perifer beliggenhet at problemstillingen har mindre relevans.

Lokalisering, lokale tilbud, attraksjoner og aktiviteter og standard kan til en viss grad 'styre' eiernes motiv for å eie/bruke fritidsboligen. Lokalisering, planlegging og utbygging tilpasset 'moderne rekreasjonsutøvere' vil derfor intensivere bruken av avgrensede områder, mens andre utbyggingsmodeller kan ekstensivere arealbruk både til bygging og ferdsel. Det er derfor ikke likegyldig hvordan en lokaliserer og planlegger framtidige utbygginger.

2.2. Standard på fritidsbolig og ferdsel

2.2.1. Friluftslivsutøvelse er et viktig motiv for å eie og bruke fritidsbolig

Friluftsliv som motiv for å eie og bruke fritidshus er belyst i flere undersøkelser. Østlandsforskning gjennomførte i perioden 2001 til 2003 en undersøkelse blant fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal Ericsson & Grefsrud 2005, Ericsson 2006). Gjennom faktoranalyse av 20 motiver for å eie fritidshus, kom en fram til fem faktorer som ble kalt:

1. Den moderne rekreasjonsutøver (vektlegger alpinanlegg, golfbaner, badeanlegg, fornøyelses- og kulturtilbud og spisesteder)

2. Den tradisjonelle friluftslivsutøver (vektlegger turgåing og langrennsskiløping, nærhet til høyfjellsområder)

3. Den sosialt forankrede fritidshuseier (vektlegger å ha familie/slekt/venner i lokalsamfunnet/barndomsminner)

4. Den høsteorienterte friluftslivsutøver (vektlegger jakt- og fiskemuligheter)

5. Den fleksible profesjonsutøver (vektlegger å kunne jobbe på hytta)

Det viste seg å være godt samsvar mellom motivdimensjoner og hvilket sted folk hadde valgt å ha hytte. *Rendalen* er stedet for de høsteorienterte friluftslivsutøverne som primært er opptatt av aktiviteter i tilknytning til jakt og fiske. I *Gausdal*, som en av de større vinterdestinasjonene med gode muligheter både for alpininteresserte og turgåere vinter som sommer, finner en både moderne og tradisjonelle rekreasjonsutøvere, men ikke de høsteorienterte. I *Nord-Aurdal* har en stor andel av fritidshuseierne med tilknytning til området. (Området var ett av de som tidlig begynte med bygging av privateide fritidshus).

Det viste seg også å være klare sammenhenger mellom de fem motivdimensjonene og standard på hyttene. Særlig de moderne har i svært stor grad alle bekvemmeligheter når det gjelder vann, avløp og strøm, men også blant tradisjonelle eiere er det mindre sannsynlighet for å finne enkle fritidsboliger uten innlagt vann og strøm. Det er også større sannsynlighet for at de som legger vekt på å kunne utføre (deler av) profesjonelle arbeidsoppgaver under oppholdet har innlagt vann og strøm. Blant de høsteorienterte friluftslivsutøverne er det få som har fritidsboliger med høg standard, mange har enten bare solcellepanel eller er helt uten slike tekniske fasiliteter. De sosialt forankrede viser større tilbøyelighet til å eie enklere fritidsboliger, med i "beste fall" innlagt strøm. De moderne har overveiende helårsveg, de sosialt forankrede har helst sommerveg, mens de høsteorienterte ikke har vegtilgjengelighet verken vinter eller sommer.

Resultatene viser at friluftsliv og rekreasjon er viktige motiver for eie og bruk av hytter, men at friluftsliv og rekreasjon ikke kan behandles som et enhetlig fenomen. Undersøkelsen viser at hytteeierne vektlegger *forskjellige* dimensjoner ved rekreasjon og friluftsliv vekt ved anskaffelse av og eierskap til fritidsboligen.

I en undersøkelse blant hytteeiere på Sjusjøen i 2004 (Flognfeldt jr. 2004) ble det det bl.a. spurt om viktigheten av ulike aktivitetstilbud for bruk av hytta, på en skala fra 1=ingen viktighet til 5=meget stor viktighet. De mest populære tilbudene var turskiløyper, fotturmuligheter og sykkelmuligheter. Øvrige tilbud (bl.a. skianlegg, alpinbakke, dans, underholdning) hadde alle en gjennomsnittsscore på under 3 (noe viktig).

Høgskolen i Buskerud gjennomførte i 2002 en undersøkelse blant hytteeiere i Rollag, Sigdal og Hol (Velvin 2003). På spørsmålet om hva som vurderes som viktigst for hyttebruk, er det store lokale forskjeller, selv om det også her er turskiløyper og fotturmuligheter som generelt er viktigst. Forskjellene mellom områdene er knyttet til lokale fortrinn på det enkelte sted. For eksempel på Geilo vurderer om lag 60% av hytteeierne det som viktig med et alpinanlegg i nærheten.

En tilsvarende undersøkelse ble gjennomført i Trysil i samme år (Velvin 2006). Når det gjaldt hvilke faktorer som er viktig for hytteeiers bruk av hytta, var de viktigste faktorene utendørs vinteraktiviteter som alpintilbud og turskitilbud. Turskitilbudet (75-80% svarte svært viktig/noe viktig) ble vurdert som viktigere av noen flere enn alpintilbudet (65% svarte viktig/svært viktig). 55% anså fotturtilbudet som svært viktig/noe viktig for bruken av hytta.

2.2.2. Ferdsel ut fra fritidsboliger

Hytteundersøkelsen i Trysil i 2002 (Velvin 2006) kartla andelen av husstander som hadde utøvd ulike aktiviteter. Det er ikke oppgitt hvor stor andel av hytteeierne som har benyttet alpinanlegget, men 80% av hyttene har en bruker som har sesongkort, noe som tyder på en hyppig bruk av alpinanlegget. Deltakelse fra medlemmer i husstanden i andre aktivitetstilbud (i den tiden husstanden har hatt hytte i området) er :

- Preparert skiløype: 95%
- Tatt lengre skitur utenfor løypenettet: 42% (dette vurderes til å være noe høyt av rapportens forfatter).
- Tatt lengre fottur i fjellet: 77%
- Fisket i vann/hovedvassdrag: 41%
- Fisket i fjellet: 30%
- Plukket bær/sopp: 68%
- Badet: 42%
- Raftet: 13%
- Ridd: 13%
- Benyttet kulturtilbud: 38%
- Benyttet servering eller restaurant: 85%

De fleste hytteundersøkelser har hatt hovedfokus på lokaløkonomisk betydning av fritidshusene. Planrådet for villrein i Rondane initierte imidlertid i 2002 en undersøkelse med fokus på ferdsel ut fra hytter, for å få et bedre beslutningsgrunnlag for framtidig planlegging, utbygging og forvaltning av området. (Vorkinn 2006). Undersøkelsen omfattet hytteeiere i Rondane midt og sør (N=1255, svarandel 64%). Hyttene i undersøkelsen har jevnt over en nøktern standard. Gjennomsnittsstørrelsen er på 64 m², og de fleste hyttene har mellom 4 og 8 sengeplasser. 28% har innlagt strøm, mens bare 9% har innlagt vann og avløp. De fleste (80%) har bilveg fram til hytta sommerstid, men vinterstid er det få som kommer helt fram til hytta med bil (14%).

Hele 93% av hyttene hadde vært brukt som utgangspunkt for friluftsliv siste år. Turer til fots og på ski er de mest utbredte aktivitetene, men en stor andel av hyttefolket har også vært på bærplukking. Det ble registrert i gjennomsnitt 22 turer pr. hytte i tidsrommet 1. november t.o.m. påska 2002, i gjennomsnitt 1.5 skiturer etter påske pr. hytte, og i gjennomsnitt 23.5 turer pr. hytte i barmarksesongen. Pga. registreringsmåten vurderes dette anslaget å være noe høyt (Vorkinn 2006), men det er rimelig å anta at det tas i hvert fall 30 turer ut fra hver hytte hvert år. Antall turer øker, ikke uventet, med antall netter hytta er brukt; Jo flere overnattinger det er på hytta, jo flere turer tas det ut fra hytta. Antall overnattinger forklarer om lag en fjerdedel av variansen i antall turer.
Siden hyttestørrelse, standard og vinterbrøyta vei påvirker antall overnattinger, påvirker disse faktorene indirekte også antall turer som tas ut fra hyttene.

Avstanden fra hyttefeltet og til friluftsområdene har stor betydning for bruken av områdene. En stor del av bruken er konsentrert til nærområdet og ett eller to dagsturområder. En ser også at eierne i hytteområder som er lokalisert inn mot snaufjellet bruker områder lengst inn i fjellet mer enn eiere i hytteområder lokalisert i skogbeltet/lengre vekk fra snaufjellet

Sommerstid var den lengste turen hytteeierne hadde tatt fra hytta i gjennomsnitt 10.2 km. Vinterstid gikk de noe lengre, i gjennomsnitt 14.2 km. Hvor langt folk gikk fra hytta, varierte imidlertid mye. Sommerstid holder to tredjedeler av hytteeierne seg innenfor en 10 km radius fra hytta. Bare 14% er lengre unna hytta på dagstur enn 15 km. Vinterstid går såpass mange som 31% lengre vekk fra hytta enn 15 km.

Mange hytteeiere følger stier og løyper. Blant de som hadde tatt en skitur fra hytta siste år, svarte 80% at de ofte/alltid gikk i oppkjørte skiløyper. Andelen som alltid/ofte går utenom merka/oppkjørte løyper varierer mye mellom områdene. *I områder med et godt løypenett, er andelen som går utenfor løypene liten (1-8% av alle hytteeiere).* Også sommerstid ser en at mye av trafikken kanaliseres til stier og veier. Om lag en tredjedel går imidlertid utenfor alle slags stier av og til sommerstid, men bare mellom 10 og 15% av alle hytteeiere gikk ofte/alltid utenfor alle slags stier.

Rapporten konkluderer med at det ved gjennomtenkt planlegging er mulig å redusere negative effekter på naturgrunnlaget av friluftsliv ut fra hyttene. De viktigste tiltakene er:

- Hyttebyggingen trekkes så langt vekk fra sårbare områder som mulig.
- Indirekte kan ferdselen ut fra hyttene begrenses ved at en setter maksimumsstandarder for størrelse og standard. Vinterstid vil det være viktig å begrense brøyting helt fram til hyttene.
- Kanalisering av ferdselen gjennom skiløyper og merking/skilting av stier. Slik tilrettelegging må imidlertid ta utgangspunkt i hva som er naturlig turmål og attraksjoner i det enkelte område.
- *Omlegging* av stier og skiløyper. Det er sannsynlig at omlegging av skiløyper vil ha større effekter på ferdselsmønsteret enn omlegging av stier på kort sikt. Dette fordi stiene fortsatt vil ligge der om merkingen fjernes, slik at den fysiske framkommeligheten fortsatt er god. Skal omlegging av stier ha noen effekt blant brukere *som er erfarne friluftslivsutøvere og godt kjent i området* slik mange hytteeierne er, bør omleggingen suppleres med informasjon (f.eks. om at ferdsel bør unngås i området i bestemte perioder), og de nye rutene bør gå til attraktive turmål. Når det gjelder skiløyper påvirker disse den fysiske framkommeligheten såpass mye, at en omlegging sannsynligvis vil ha en relativt stor effekt også på kort sikt.

2.2.3. Oppsummering

En rekke undersøkelser viser at utendørsaktiviteter er de viktigste motivene for å eie og bruke hytter. Ericsson (2006) viser imidlertid at utendørsaktiviteter ikke er noe enhetlig fenomen i sammenheng med hyttebruk. Undersøkelsene viser også at hva hytteeierne vektlegger, er knyttet til lokale fortrinn. Hyttebruk og –eie er et fritidsfenomen, og det er derfor som ventet at folk anskaffer seg hytte på lokaliteter som samsvarer med deres preferanser. Gjennom bevisst planlegging kan en altså tiltrekke hytteeiere med ulike interesser og preferanser.

Vi vet imidlertid fortsatt lite om sammenhengen mellom preferanser og faktisk adferd. Dette fordi få undersøkelser kvantifiserer omfanget av utendørsbruken eller hvilke geografiske områder rundt hytta som brukes. Vi vet derfor ikke om f.eks. hytter i tilknytning til destinasjoner med et godt utbygd alpinanlegg og servicetilbud forøvrig genererer mindre ferdsel ut i naturområdene rundt enn hytter i mer spredte hyttefelt. På den ene siden er hytter nær utbygde destinasjoner gjerne av høy standard, slik at antall bruksdøgn blir større. På den andre siden kan det tenkes at alpinanlegg og andre aktivitetstilbud "binder opp" en del av aktiviteten til selve destinasjonen, slik at ferdselen i områdene rundt blir mindre. Undersøkelsen blant hytteeierne i Trysil (Velvin 2006) viser at fotturer og skiturer er viktig også for mange hytteeiere på tradisjonelle alpindestinasjoner, men ikke hvor ofte de ulike aktivitetene utøves. Aktivitetsmønsteret er antakelig også et resultat av de muligheter området gir. For å kunne si noe mer sikkert om forskjeller i adferd mellom ulike typer av utbyggingsmønster, trengs nye undersøkelser.

2.3. Politiske og sosiale virkninger av fritidsboliger

Utbygging av fritidsboliger har direkte konsekvenser for lokal politikk og forvaltning, og i særlig grad for arealplanleggingen i kommunene. Videre har tilstedeværelsen av fritidsboligeiere og utbyggere (som ofte kommer utenfra og ikke er lokalt baserte) i lokalsamfunnene - og som følgelig også er representert i kommunene som eiere av utmark/fritidsboliger - politiske og sosiale konsekvenser også i et bredere perspektiv. Dette omfatter blant annet engasjement fra fritidsboligeiere og utbyggere i planprosesser, både i eget område og i kommunene ellers, relasjoner mellom lokalbefolkningen og fritidsboligeiere (mulige konflikter), og forholdet mellom fritidsboliger og andre lokale næringer og interesser (blant annet jordbruk, skogbruk, friluftsliv, jakt og fiske).

Planprosesser, aktører og innflytelse
I planleggingssammenheng er fritidsboliger framfor alt betraktet som et arealbruksspørsmål, som hovedsakelig blir behandlet ut fra naturmiljø- og landskapsperspektiver.

(Overvåg 2009) Dette trass i at mye av forskningen om temaet i den senere tids forskning[9] har lagt større vekt på den samfunnsmessige betydningen av fenomenet.

I mange kommuner har det i de siste åra foregått relativt omfangsrik utbygging av fritidsboliger, med tilhørende stor plass i lokale planleggingsprosesser og politiske debatter[10]. Det faktum at disse utbyggingene nesten uten unntak nå bygges som felt, ikke ulikt bygging av nye boligområder, understreker den paradoksale praksisen med planbehandlingen som ren fysisk planlegging slik det 'alltid' har vært gjort. Overvåg (2009) konstaterer at

> *"(t)il tross for den store plassen fritidsboliger har i arealplanleggingen, er det påfallende hvor lite oppmerksomhet og plass som vies til fritidsboliger og dens konsekvenser i samfunnsdelene av kommuneplanene."* (Overvåg 2009:8)

Overvåg problematiserer også at mange kommuner blir satt under press av interesser der allianser mellom lokale grunneiere og (eksterne) utbyggere ser seg tjent med rask og omfattende utvikling, mens dét for kommunens planapparat, infrastruktur for øvrig og annet lokalt næringsliv ikke nødvendigvis gir den mest gunstige utviklingen for lokalsamfunnet som helhet. Det er særlig i attraktive områder, gjerne i tilknytning til reiselivsdestinasjoner, en kan registrere slike problemstillinger. Et resultat av det kan bli en suboptimal eller dårlig organisering og arrondering av destinasjonen, som kan legge uheldige begrensninger på destinasjonsutviklingen. (Ericsson 2009)

En slik utvikling kan også sette demokratiske spilleregler på dagsorden, dels gjennom at det blir større spillerom for ressurssterke aktører utenfor det politiske system, og viktige avgjørelser kan bli tatt i lukkede forhandlinger mellom kommune og utbygger før planprosessen tar til. Dels vil den økende praksis med å bruke relativt detaljerte kommunedelplaner ytterligere begrense deltakelse fra berørte parter og åpenhet i planprosesser, selv om en slik praksis er begrunnet med rasjonell saksbehandling for å forenkle arbeidet med utbyggingsplaner for fritidsboliger.

Overvåg hevder dette strider mot intensjonene om medvirkning fra berørte parter i plan- og bygningsloven. Spesielt 'utsatt' her er antakelig fritidshuseiere bosatt andre steder, og som derfor i mindre grad følger med i lokale medier. Det siste reiser ytterligere en problemstilling som så vidt har vært oppe til diskusjon, nemlig hva slags og hvordan fritidsboligeiere kan ha innflytelse og/eller kommunikasjon med sin fritidskommune. Det vil nødvendigvis være en fordel både for kommune, faste innbyggere og fritidsbeboere å ha åpne og kjente rutiner for kontakt og informasjon. I Finland har mange kommuner (ca 30 i 2006) med et stort antall fritidsboende opprettet 'fritidsboendekommittéer', et rådgivende organ bestående av fritidsbeboere og fastboende. Antallet representanter ser ut til å ligge rundt 10 og både politikere og administrasjon er representert på høyt nivå

[9] Etter Coppocks klassiker 'Second homes: Curse or blessing?' i 1977 var det en periode fram til begynnelsen av 90-åra det nesten ikke foregikk forskning om fritidsboliger. Utover i 90-åra ble interessen for temaet mer framtredende.

[10] I 27 av kommunene som ligger i rekreasjonsomlandet til Oslo er nå antallet fritidsboliger større enn antallet boliger. (Overvåg 2009)

(tilsvarende rådmann, ordfører, ol.). Komiteene finansieres over kommunebudsjettet og har status som rådgivende og har fullmakt til å legge fram egne forslag for 'kommunstyrelsen'. (Arbets- och näringsministeriet.)

En undersøkelse i Finland, utført i regi av *Skärgårdsdelegationen*, gir klart positive resultater for å øke fritidsbeboernes innsyn og medinnflytelse. Av kommunene mente 67% det var nødvendig å øke mulighetene for delaktighet og innflytelse for fritidsbeboerne og 54% gikk inn for fast opprettelse av komiteer for fritidsbeboerne.

Relasjoner mellom lokalbefolkning og fritidsboligeiere

Det foreligger mye litteratur om konflikter mellom fastboende og tilreisende, der svært mye omhandler situasjoner som oppstår da velstående turister reiser til områder med stor kulturell og økonomisk avstand fra sitt opphavsland. Dette har vært temaer også når det gjelder forholdet mellom fastboende og fritidsboende, selv om denne typen avstander nødvendigvis blir mindre nasjonalt enn internasjonalt. Det er dessuten store forskjeller internt i begge 'grupper'. I de senere åra syns interessen i langt større grad å ha blitt lagt på de positive sidene som fritidsboendet kan bringe til mottakerkommunene enn på konfliktpotensialet. (Sml. ovenfor om Finland der fritidsbeboernes penger er viktige, men også deres 'åndelige ressurser'. (Arbets- och näringsministeriet 2007))

Overvåg (2009) har registrert at det er få og små konflikter mellom fastboende og fritidsboende i Norge sammenliknet med i mange andre land. Hans forklaring på dette er at det er stor grad av fysisk atskillelse mellom de to gruppene i Norge og at de i liten grad konkurrerer om de samme godene. Det gjelder i særlig grad i innlandet og i fjell-områdene, men også i stor grad ved kysten. Knapphet på arealer kan imidlertid bli et økende problem også andre attraktive steder. I den grad det er registrert slike konflikter i Norge ser konfliktlinjene ut til å gå mellom grunneiere og utbyggere på den ene sida og fastboende og fritidsboende på den andre sida. I relasjon til større utbyggingsprosjekter er det ofte stor grad av interessefelleskap mellom fastboende og fritidsboende.

Senter for Bygdeforskning tar opp spørsmål knyttet til 'hvordan kan bygdefolk flest tjene på fritidsboligbrukernes tilstedeværelse i bostedskommunen' (Farstad & Almås 2009), og konkluderer med '(f)ra økt konfliktpotensial til vinn/vinn'. De forklarer situasjonen med utgangspunkt i sosial bytteteori, der fastboende bidrar med utmarksareal, som privatiseres i større eller mindre grad og som gir bygda et nytt visuelt og estetisk uttrykk. Til gjengjeld får de penger, liv og røre i bygda. Dersom de fastboende oppfatter byttet som gunstig eller akseptabelt, og de opplever å sikres tilstrekkelige kollektive gevinster, er det godt mulig å oppnå en vinn-/vinnsituasjon i denne typen (dvs. rurale) fritidskommuner.

Et distriktspolitisk perspektiv
'Flerhushjem' og 'rekreativ pendling' er begreper som nå er på veg inn for å beskrive et samfunnsfenomen knyttet til de nye fritidsboligene, nemlig at moderne høystandards fritidsboliger er et sted bedre egnet for å drive andre fritidsaktiviteter enn der det huset som brukes som 'arbeidsbolig' er lokalisert. (Skjeggedal m.fl. 2009) Det er på mange måter dette som de finske fritidskommunene har grepet fatt i og prøver å få utnyttet i positive og organiserte former. I Telemark, Tinn og Vinje kommuner, søkes også å få hyttefolk til å bli 'nyttefolk' (Nordbø 2008), gjennom å prøve å knytte de nærmere til fritidskommunen og andre aktiviteter.

Disse folkene har et mer permanent forhold til sin fritidskommune enn mobile turister selv om de ikke oppholder seg der hele tida. Mens urbaniseringen på sin side stadig tapper mange perifert beliggende kommuner for folk, har også mange kommuner utviklet sine utmarksområder til oppholdssted for nye fritidsbeboere. Som også 'hører til' i fritidskommunen. I flg Cruickshank m.fl. (2009) blir fritidsboliger framstilt i en stedsorientert (territoriell) logikk, mens forståelsen heller bør være knyttet til bevegelsen mellom stedene og dermed også en sammenheng mellom urbane og rurale områder, som utfyller og beriker hverandre.

2.4. Kunnskapsstatus

En statusoppsummering på kunnskapssida viser store hull på flere viktige områder for å vurdere hva slags og hvor store økonomiske effekter man kan forvente i mottaker-kommunene fra utvikling av fritidsboliger. Knytter vi denne gjennomgangen som er gjort ovenfor til utgangspunktet vårt, nemlig matrisen vi satte opp innledningsvis, kan vi også systematisere kunnskapshullene på samme måte.

Samlet sett er dagens kunnskapsstatus best når det gjelder *lokaløkonomiske* virkninger. På det området har vi mye kunnskap om hvordan lokalisering og standard virker i forhold til hva slags lokaløkonomiske effekter en forvente å oppnå. Det er dessuten foretatt noen enkle sjablongmessige beregninger av hvordan verdien av utbygging av fritidsboliger kan gi forskjellige lokaløkonomiske virkninger avhengig av hvordan utbygging av nye felter blir organisert og hvem som står for utbygging og salg. Grunnlaget for disse beregningene er imidlertid svakt.

Når det gjelder kommunaløkonomiske effekter av fritidsboligbygging er det systematiserte kunnskapsgrunnlaget nærmest ikke-eksisterende. Det er gjennomført en enkel pilotstudie om mulige effekter for pleie- og omsorgssektoren i 'utsatte' kommuner, som nå skal følges opp med en større kartlegging, finansiert av KS.

Nærings- og bygdeutvikling på litt lengre sikt er i mange (de fleste?) tilfeller forhåpningene som mottakerkommunene har til utvikling og utbygging av fritidsboligfelt. Trass i det er det svært lite systematisert kunnskapsoppbygging og forskning som fins på dette feltet. Det verserer en del anekdotiske eksempler (betegnet som 'noe' i figuren) om tilsynelatende vellykkete satsinger, uten at disse er satt inn i en sammenheng eller at det gjøres tilfredsstillende rede for forutsetninger eller vesentlige premisser. Det sies svært lite om de tilfellene som ikke lykkes, som uten tvil også eksisterer.

Det er altså ikke tvil om at det trengs mer forskning og systematisert kartlegging på dette området, det er heller spørsmål om hvor man skal starte. I fig. 3 på neste side har vi satt opp kunnskapsstatus i hver av de ni rutene i figuren vi har gått igjennom innledningsvis.

Fig. 3. Kunnskapsstatus etter former for økonomiske virkninger av fritidsboliger og faktorer som påvirker form og størrelse.

'Påvirker' / Virkningsområde	**Lokalisering:** (avstand til hjem, senter og rekreasjon /aktivitetsområder, osv)	**Organisering:** (av utbyggingen, entreprenørvalg, drift og vedlikeholdsansvar, osv.)	**Standard:** (vegtilgjengelighet, strøm, vann/ avløp/renovasjon, bredbånd, annen infra)
Kommunaløkonomiske:	VAR, beredskap **Lite**	VA utbygging og drift, veg-vedlikeh yting, utbyggin er, rekkefølgebestemmelser **Lite**	Eiendomsskatt, VAR, helse-pleie-om **Lite**
Lokaløkonomiske: (virkninger som kommer på kort sikt)	Avstand senter, lokalt handelst tettsteds **Mye**	Utbyggingstakt, ferdighus/ snekkerd total-/del-entrepris nærings-struktur **Lite**	Bruksfrekvens, lokal tilgjenge il) **Mye**
Nærings-/ bygdeutvikling: (virkninger som kan komme på lang sikt)	Aktivitets-/turisttilbud, lokale tilbud (vaktmester, ved, brøyting ype-kjøring, antall enheter, pendling til byen' **Noe**	Grunneierlag, fellesløsninger utbygging/ arronder næringssamarbeid **Lite**	Bruksfrekvens, antall enheter, 'pendling til byen', hytteeie olvering i lokalt utviklingsarbeid **Noe**

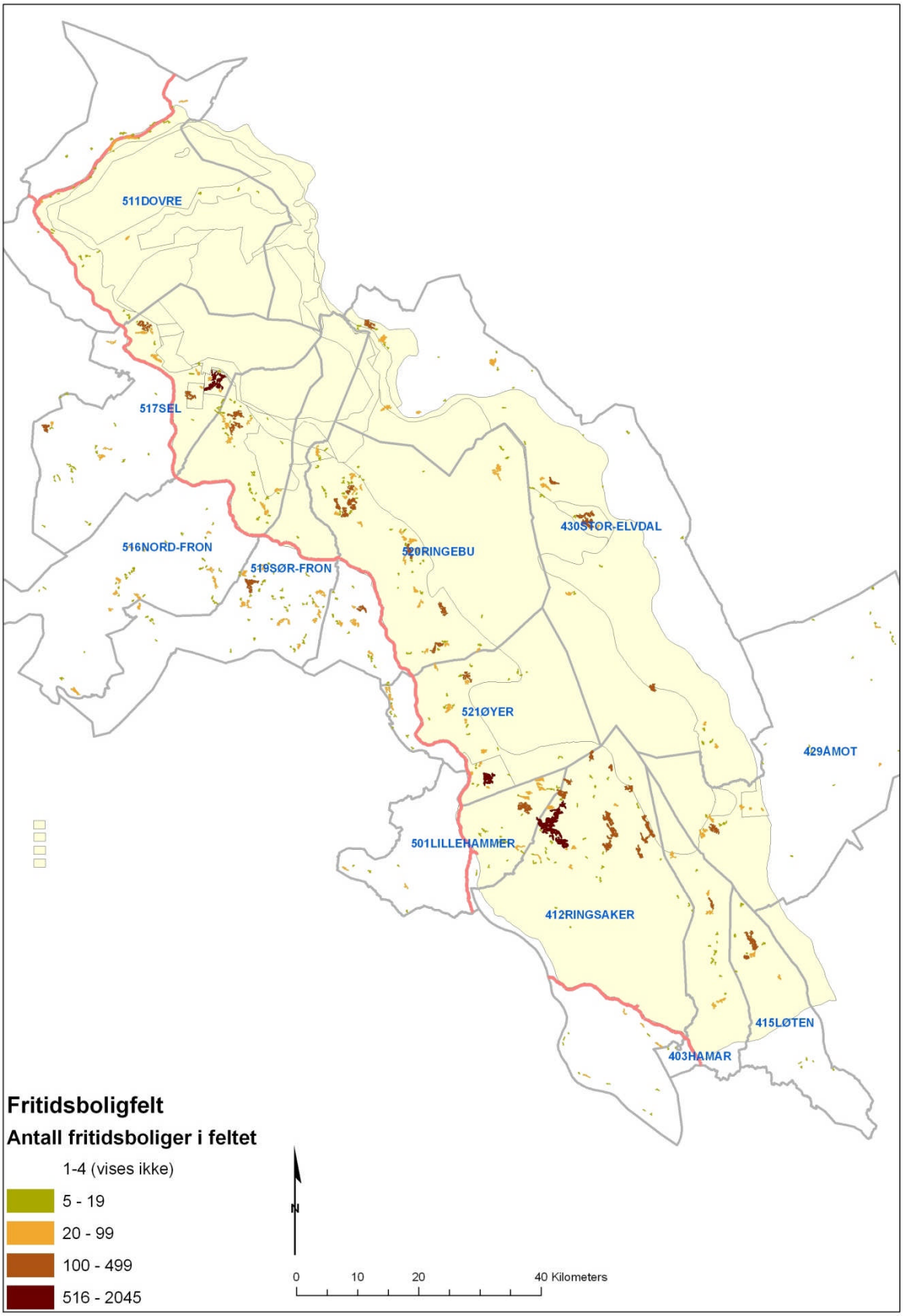

Fig. 4. Fritidsboligfelt etter størrelse i Rondane-Sølnkletten villreinområde

Fig. 5. Fritidsboligfelt etter størrelse i Hardangervidda villreinområde.

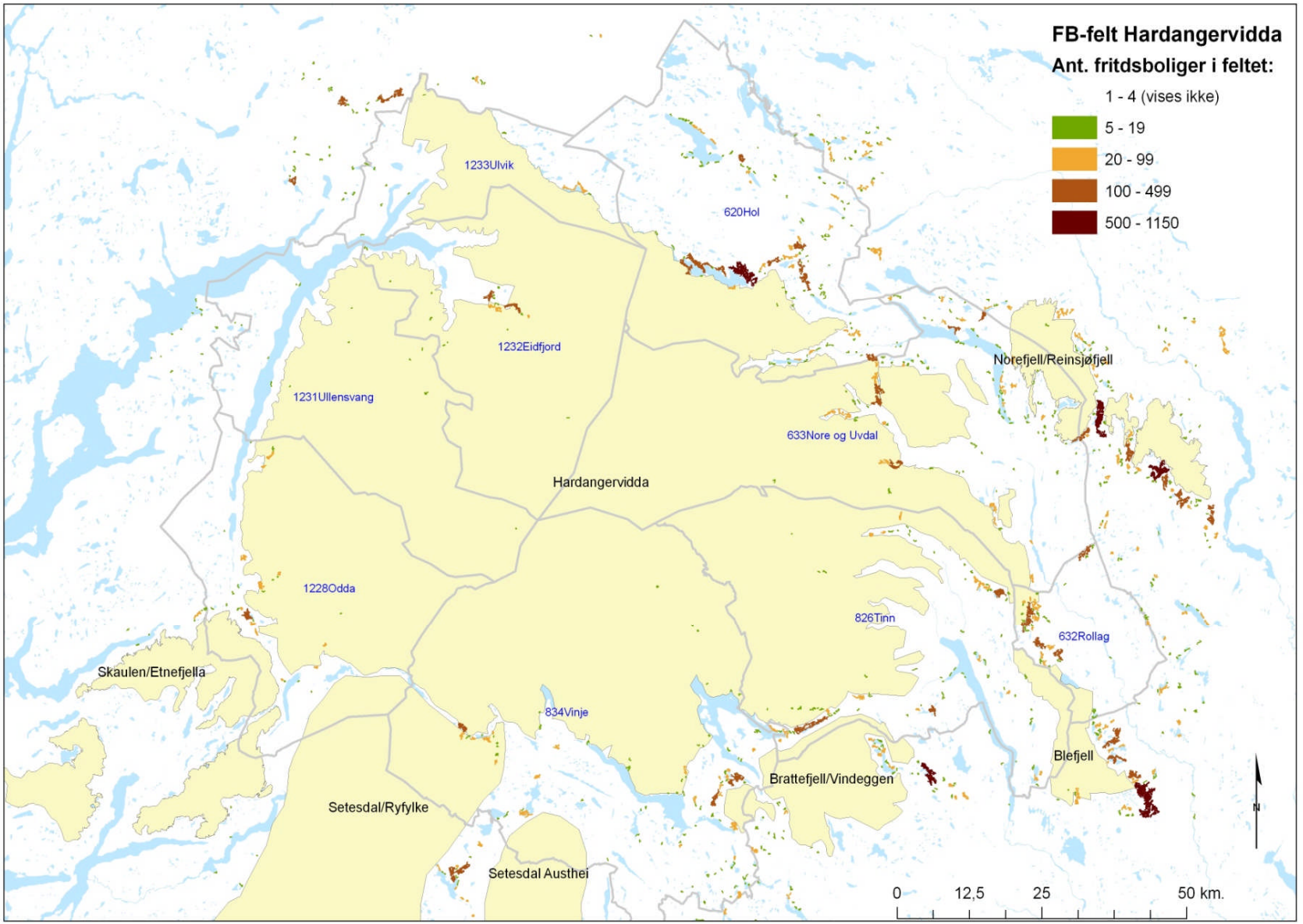

Fig. 6. Fritidsboligfelt etter størrelse i Setesdalsheiane-Ryfylke villreinområde.

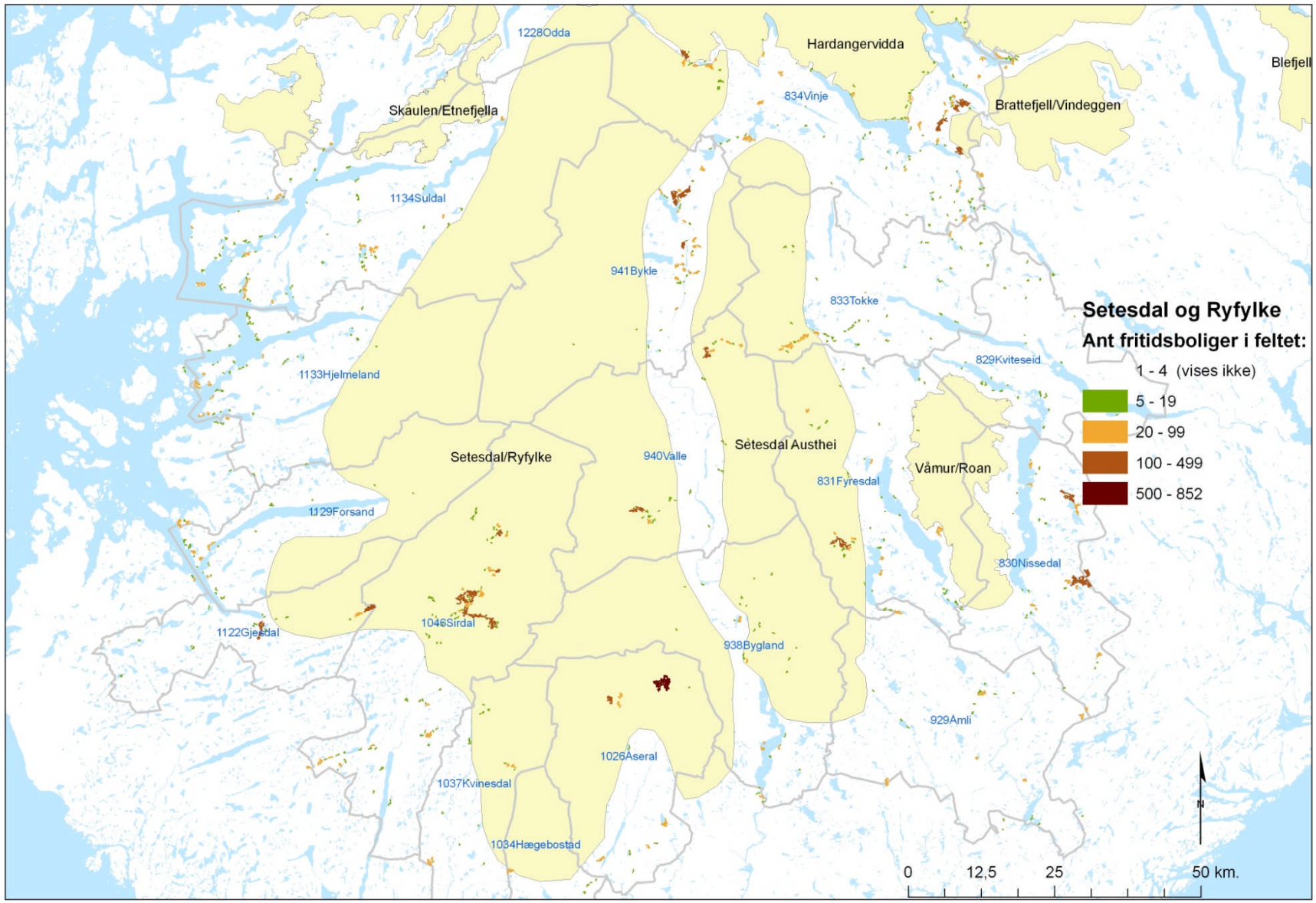

3. Situasjon på fritidsboligfronten i 'villreinkommunene'

Skal en vurdere arealbrukskonsekvenser i forbindelse med tiltak i de nye fylkesdel-planene ('villreinplanene') er det viktig å ha et så godt som mulig bilde av nå-situasjonen. Selv om vi i dette prosjektet skulle sammenfatte eksisterende kunnskap om 'ring-virkninger av hyttebebyggelse' har vi gjennomført en enkel internettbasert undersøkelse til de kommunene som nå inngår i de tre fylkesdelplanene. Formålet med denne undersøkelsen var å få noe mer kjennskap til forhold i kommunens administrasjon og drift som kan tenkes å bli påvirket av bruk og bygging av fritidsbebyggelse, eks.vis VA-sektoren, bruk av eiendomsskatt, situasjonen i helse- og omsorgssektoren, osv.

Vi ønsket dessuten en første relativt grov oversikt over hvorvidt det fantes steder med faste oppstillingsplasser for campingvogner ('caravanplasser'). Turister som bruker disse enhetene er et segment som er svært lite kartlagt både når det gjelder ferdsel og forbruk. Selv om enhetene i prinsippet er mobile, er de likevel i praksis å betrakte som en fritidsbolig da de er fast oppstilt samme sted over lang tid.

Det ble sendt ut en henvendelse til i alt 37[11] kommuner, og 36 av disse har besvart henvendelsen. I dette kapitlet gjengir vi svarene fra kommunene uten inngående kommentarer. I fig. 4 - 6 foran er det på kart gjengitt den lokaliseringsmessige situasjonen for fritidsboliger i disse kommunene. De minste feltene (inntil fire enheter) er utelatt fra kartet.

3.1. Resultater fra kommuneundersøkelsen

I disse kommunene er det i dag altså ca 65 000 eksisterende fritidsboliger, og som vi så i tab. 3 foran er den kommunale fordelingen svært ujamn der Ringsaker har over 6 000 enheter mot Ullensvangs ca 200. I kartene i fig. 4, 5 og 6 er vist fritidsboligfeltene etter

[11] Vi har utelatt Elverum, da det er en svært liten del av kommunen som er innenfor villreinens leveområde, og kommunen ikke har deltatt i fylkesdelplanprosessen.

Tab. 8. Godkjente, men fortsatt ubebygde hyttetomter etter planregion. Antall kommuner.

Villrein-/planregion	**Ant. fritidsboliger i dag** (2009)	Er det godkjente, men fortsatt ubebygde hyttetomer i kommunen?	
		Ja	Nei / Vet ikke / Ubesvart
Rondane - Sølnkletten	28 625	11	4
Hardangervidda	19 541	6	3
Setesdalsheiane - Ryfylke	17 080	8	4
Sum	65 246	25	11

Tab. 9.a. Omfang av innført eiendomsskatt i hele kommunen etter planregion. Antall kommuner.

	Har kommunen innført eiendomsskatt?		
	Ja, for hele kommunen	Ja, for bystrøk i kommunen	Nei
Rondane - Sølnkletten	8	4	3
Hardangervidda	1	0	8
Setesdalsheiane - Ryfylke	1	0	11
Sum	10	4	22

Tab. 9.b. Sats for eiendomsskatt, kommuner med virkeområde i hele kommunen. Antall kommuner.

Sats for eiendomsskatt for kommuner med eiendomsskatt for hele kommmunen	
Promille	Antall kommuner
2.0	3
2.5	2
2.9	1
5.5	2
6.0	1
7.0	1
Total	10

Tab. 9.c. Bunnfradrag for eiendomsskatt, kommuner med virkeområde i hele kommunen. Antall kommuner.

Hva er evt. bunnfradraget for eiendomsskatt?	
Kroner	Antall kommuner
0	2
100 000	1
150 000	2
200 000	3
300 000	2
Total	10

størrelse i hver av de tre planregionene. De fleste fritidsboligene i dag finner vi i Rondane-Sølnkletten med nesten 30 000. Det er også i denne planregionen det er flest kommuner med godkjente, men fortsatt ubebygde tomter. (Jfr. tab. 8.)

Vi har også spurt om hvor mange tomter det kan dreie seg om, men her har svarene alt for sprikende presisjonsnivå til å sammenfatte tabularisk. Det vil derfor ikke la seg gjøre å summere opp potensialet verken på kommune eller planområde.

Det er i alt 10 av kommunene som omfattes av planarbeidet i denne omgang som har innført eiendomskatt på boligeiendom i hele kommunen. Nesten samtlige av disse tilhører Rondane-Sølnkletten villreinområde, mens det i de to andre planområdene kun er én kommune i hvert område, Rollag respektive Hjelmeland kommuner, der eiendomsskatten omfatter hele kommunen. (Jfr. tab. 9.)

Det er store variasjoner i både promillesats og bunnfradrag, fra høyeste sats uten bunn-fradrag til lave satser og høyere bunnfradrag. Oversikter er gitt i tab. 9.b og 9.c.

Det er også store forskjeller i de kommunale gebyrer for vann og avløp i de kommunene som omfattes av fylkesdelplanene, noe som antakelig også speiler store variasjoner i dekningsgrad og kvalitet. Vi har ikke gått nærmere inn på praksis/politikk i de enkelte kommunene, og refererer de tallene som i hovedsak er hentet fra kommunenes hjemmesider og som er kvalitetssikret i undersøkelsen. Avgiftene som ble funnet nå hjemmesidene var ferdigutfylt i skjemaet som ble sendt ut, og den som svarte på undersøkelsen ble bedt om å rette opp evt. feil. Hvor mange som har latt være å rette opp evt. feil vet vi ikke. Der hvor avgiftene er avhengig av bygningsstørrelsen har vi beregnet avgiftene nedenfor med utgangspunkt i en fritidsbolig på 100m2.

Vi ba kommunene om å prøve å anslå den tekniske standarden og tilgjengeligheten til fritidsboligbestanden i sin respektive kommune. En slik oversikt kan si noe om hvor mye fritidsboligene brukes, eller hvor stor andel som har stort brukspotensial. Her har vi ikke differensiert mellom ulike områder i kommunen. Tabell 11. forteller to ting. Det ene at dette er forhold som det er vanskelig å ha oversikt over, selv om GAB-registrene i prinsippet skal kunne gi svar her. Vi vet imidlertid av erfaring at de kvalitetsmessig er svært variable, og at man har kommet ulike langt med ajourføring og oppgradering. Trolig er nye fritidsboliger bedre dekket enn eldre. Det er altså mange som ikke har svart på dette spørsmålet. Det andre er at blant dem som har svart er det relativt store andeler som har strøm og bilveg, men heller ikke jamt over små andeler som har innlagt vann og avløp.

Tab. 10. Avgifter for tilknytning og leveranse av vann- og avløp for fritidsboliger etter kommune.

	K.nr.	Kommune	**Vann:** Tilknytnings-avgift	Abonne-mentsavgift	Forbruksavgift (pr. m2/m3)	**Avløp:** Tilknytnings-avgift	Abonne-mentsavgift	Forbruksavgift (pr. m2/m3)
Rondane-Sølnkletten	403	Hamar	8800	465	10,30	19000	300	18,40
	412	Ringsaker	15000	250	13,20	20000	250	21,70
	415	Løten	0	400	9,50	17000	500	12,00
	429	Åmot	6000	900	20,00	6000	600	18,00
	430	Stor Elvdal	5037	500	10,80	5037	750	11,40
	432	Rendalen	14943	753	15,1	17138	1285	18,50
	438	Alvdal	5000	300	6,30	5000	600	12,90
	439	Folldal	10000	1027	24,50	10000	539	17,50
	501	Lillehammer	6800	620	7,50	13600	720	17,10
	511	Dovre	4140	1870	14,70	4140	1700	17,00
	516	Nord Fron	20000	2720	7,00	50000	4320	15,70
	517	Sel	5000	946	9,90	5000	1556	12,10
	519	Sør Fron	15000	1596	10,50	15000	2456	17,90
	520	Ringebu	18000	1610	10,00	16000	1370	12,10
	521	Øyer	10000	1410	10,80	10000	1410	14,40
Hardangervidda	620	Hol	6138	729	5,30	6138	778	9,50
	632	Rollag *	0	0	0	0	0	0
	633	Nore og Uvdal	34000	1800	8,80	34000	1980	11,00
	826	Tinn	13616	1186	13,60	11939	824	16,50
	834	Vinje	14400	1380	6,50	14400	1832	8,60
	1228	Odda	35000	384	13,80	40000	395	13,40
	1231	Ullensvang	11250	1575	7,30	7500	1375	6,30
	1232	Eidfjord	62015	3168	0	62015	3168	0
	1233	Ulvik	13200	2046	13,00	13200	1194	4,70
Setesdalsheiane-Ryfylke	833	Tokke	15860	3400	5,60	31710	2970	11,20
	929	Åmli *	0	0	0	0	0	0
	938	Bygland	11474	890	5,10	17212	1996	16,00
	940	Valle	12584	853	0	0	0	0
	941	Bykle	24200	1100	4,50	29000	1400	6,80
	1034	Hægebostad	9280	1374	10,30	13920	1885	14,10
	1037	Kvinesdal *	0	0	0	0	0	0
	1046	Sirdal	14900	1544	3,60	35112	2972	10,80
	1122	Gjesdal	7500	1020	7,60	7500	750	6,60
	1129	Forsand	12530	1185	5,90	12530	1034	5,20
	1133	Hjelmeland	18595	1542	0	18595	980	0
	1134	Suldal	12660	1105	0	12660	1330	0

* **Rollag**: Ingen kommunale VA-anlegg for fritidsbebyggelse
Åmli: Ingen opplysninger på hjemmesida og ikke korrigert i skjemaet
Kvinesdal: Har korrigert tall oppført i skjemaet hentet fra hjemmesida

Tab. 11. Estimert andeler med forskjellige fasiliteter. Fritidsboliger etter kommune. Prosent. NB. Svært usikre tall.

	K.nr.	Kommune	Innlagt vann og avløp: godkjent offentlig	godkjent privat	ikke godkjent	Strøm fra nettet	Bilvei helt fram	Vinter-brøytet v
Rondane-Sølnkletten	403	Hamar	-	-	-	-	-	-
	412	Ringsaker	50	0	0	90	100	70
	415	Løten	24	0	0	75	95	70
	429	Åmot	-	-	-	-	-	-
	430	Stor Elvdal	2	5	3	8	90	45
	432	Rendalen	-	-	-	-	-	-
	438	Alvdal	-	-	-	-	-	-
	439	Folldal	35	15	0	70	70	60
	501	Lillehammer	75	2	5	75	95	50
	511	Dovre	-	-	-	-	-	-
	516	Nord Fron	11	4	10	50	80	25
	517	Sel	-	-	-	-	-	-
	519	Sør Fron	40	5	0	50	90	60
	520	Ringebu	30	2	10	40	98	80
	521	Øyer	75	2	1	80	95	90
Hardangervidda	620	Hol	-	-	-	-	-	-
	632	Rollag *	0	15	0	0	70	0
	633	Nore og Uvdal	-	-	-	-	-	-
	826	Tinn	22	6	12	71	80	70
	834	Vinje	0	0	0	0	0	0
	1228	Odda	50	5	10	90	50	35
	1231	Ullensvang	-	-	-	-	-	-
	1232	Eidfjord	70	0	0	0	5	2
	1233	Ulvik	-	-	-	-	-	-
Setesdalsheiane-Ryfylke	833	Tokke	-	-	-	-	-	-
	929	Åmli *	-	-	-	-	-	-
	938	Bygland	-	-	-	-	-	-
	940	Valle	0	20	0	20	50	30
	941	Bykle	70	10	0	95	95	80
	1034	Hægebostad	-	-	-	-	-	-
	1037	Kvinesdal *	-	-	-	-	-	-
	1046	Sirdal	-	-	-	-	-	-
	1122	Gjesdal	-	-	-	-	-	-
	1129	Forsand	-	-	-	-	-	-
	1133	Hjelmeland	0	60	0	0	80	0
	1134	Suldal	5	30	0	70	25	20

VA-tilknytning av fritidsbebyggelse vil være et tema som kommer til i enda større grad enn i dag å aktualiseres i forbindelse med implementeringen av EUs vanndirektiv, nærmere omtalt foran. I den forbindelse har vi spurt om dette vil være 'uproblematisk' for disse kommunene eller om man må gjennomføre større nyetableringer eller oppgraderinger av eksisterende anlegg. Her er det 21 av de 36 kommunene som har

besvart dette spørsmålet. Ca halvparten mener å ha anlegg som kapasitetsmessig greier å takle en videre vekst i fritidsbebyggelsen uten større tiltak, 6 er helt klare på at det må gjennomføres større oppgraderinger eller totalrenovering av dagens anlegg. (Jfr. tab. 12.)

Tab. 12. Nødvendig med kapasitetsutvidelse eller grunnleggende oppdateringer av eksisterende VA-anlegg desom flere fritidsboliger skal knyttes til. Antall kommuner etter planregion.

	Kreves utvidelse av dagens VA-anlegg dersom flere fritidsboliger skal knyttes til anlegget?				
	Ikke besvart	Ja	Nei	Er ikke vurdert	Er ikke relevant
Rondane - Sølnkletten	6	4	3	1	1
Hardangervidda	2	4	2	0	0
Setesdalsheiane - Ryfylke	7	2	1	1	2
Antall kommuner	15	10	6	2	3

På spørsmål om kommunen har innført arealbegrensninger på fritidsboliger er det bare 18 som har gitt et klart svar på spørsmålet. Dette skyldes trolig at det ikke er så enkelt, da dette mange steder varierer etter plan og utbyggingsområde. I hvilken grad de som ikke har svart har ment at man ikke har slike grenser har vi ikke grunnlag for å si noe konkret om, og må trolig kartlegges i en grundigere undersøkelse enn den det har vært rom for her. Vi gjengir imidlertid kommentarene som er gitt til spørsmålet.

Tab. 13. Arealbegrensinger på hyttestørrelse. Antall kommuner etter planregion.

	Har kommunen areabegrensinger	
	Ja	Nei
Rondane - Sølnkletten	8	0
Hardangervidda	3	2
Setesdalsheiane - Ryfylke	5	0
Sum	16	2

Tab. 14.. Arealbegrensinger på hyttestørrelse. Kommunenes kommentarer etter planregion.

Plan-område	Oppgitt begrens-ning	Kommentarer
Rondane-Sølnkletten		Hvis ikke annet er oppgitt i reg.bestemmelser: Over barskoggrensa - 45 m2 + uthus 15 m2 Under barskoggrensa - 80 m2 + anneks 15 m2 + uthus 15 m2
	90	LNF: Maksimalt tillatte areal på tilbygg er 15 m2, maksimalt øvre areal totalt 90 m2. Regulerte hytteområder med areal opp til 120 m2.
		Generell grense er 100 m2 Større arealgrense forekommer i regulerte hyttefelt med høy teknisk standard.
	150	Regelen om maks storleik varierer i ulike delar av kommunen. For tomter i LNF-område der det frå før finst bygning, kan det byggjast ut vidare til maks. 110 m2. Den generelle reglene for tomter som ligg i regulerte område, er at det kan byggjast inntil 150 m2. I tillegg kjem ikkje overbygd parkeringsareal på 20-30 m2. I eit par område med hytter av særleg høg standard, kan det byggjast inntil 300 - 450 m2.
	120	Gjelder ikke Kommunedeplan for Kvitfjell
		Dette er forskjellig i fra planområde til planområde. Noen områder har 120 m2 som grense, mens andre er helt opp i 230m2.
		Tallet er oppgitt for Gålå. I tillegg kommer 40 kvm til parkering Ellers i kommunen er det 120 kvm BYA. I tillegg kommer 40 kvm til parkering
		Maks. areal varier fra planområde til planområde ut fra infrastruktur og noe ut fra alder på planen, variasjonene er 120 til 200 kvm . Det finnes også planer som åpner for mer enn 200 kvm på spesielt innregulerte større tomter. I stasallmenningen over kote 800 er maks. utbyggingsareal - hytte og uthus - satt til 80 kvm.
Hardanger-vidda		Arealavgrensing er sett i dei enkelte reguleringsplanar. Utanfor regulert område gjeld 60 m2 pluss 20 m2 uthus
		Det er ulike arealbegr. i hyttefelta
		Varierer fra i reguleringsplanene stort sett 120 m2
		Utnyttelsesgrad på 15 % BRA av tomtestørrelse er vanlig. I enkelte områder er utbyggingen begrenset til et samlet areal pr tomt varierende fra 120 m2 til 250 m2.
		Arealbegrensingar i regulerte område. Avgrensinga er tilpassa området. Det vil sei at det på an
Setesdalshei-ane - Ryfylke		Dette varierer frå 30 m2 i verneområdet til maks 290 m2 i enkelte hyttefelt.
		Konsekvent ?
	90	Hyttestorleik varierer frå plan til plan. For hytter som ligg utanom regulert område, er maks storleik 90m2. I heiområda er der nesten ikkje regulerte hyttefelt.
		Gjeld bare spreidd, elles gjerne 80-120 i regulerte område.
		Bruksareal inkl biloppstilling for 2 biler.

Bruk av utbyggingsavtaler kan være en måte å få løst andre presserende infrastruktur-messige oppgaver, eks. p-plasser, vegforbindelser, osv., i forbindelse med utbygging av boliger eller fritidsboliger. Blant kommunene som omfattes av disse fylkesdelplanene er det 25% som har benyttet slike avtaler. Dette kan være et tema som kan undersøkes grundigere i en senere undersøkelse med tanke på praksis og erfaringer. Kommentarene til dette tema er gjengitt nedenfor (tab. 16).

Tab. 15. Har kommunen i noen tilfeller brukt utbyggingsavtaler i forbindelse med utvikling av hyttefelt. Antall kommuner etter planregion.

	Brukt utbyggingsavtale?			
	Ja	Nei	Ubesvart	I alt
Rondane - Sølnkletten	4	6	5	15
Hardangervidda	1	5	3	9
Setesdalsheiane - Ryfylke	4	2	6	12
Sum	9	13	14	36

Tab. 16. Kommentarer i forbindelse med bruk av utbyggingsavtaler og fritidsbebyggelse.

Kommentarer
Utbyggningsavtale på VA i fjellet
Bruker i større grad rekkefølgebestemmelser og krav i planbestemmelsene
I hovedsak gjelder dette Kvitfjell og for nyregulerte områder ellers i kommunen
Øyer kommune har lang og god erfaring med bruk av utbyggingsavtaler sammen med rekkefølgebestemmelser, første gang i 1992 i forbindelse med hytteområdet Hafjell Panorama. De første utbyggingsavtalene omhandlet utelukkende finansiering og fordeling av utbyggingskostnader for etablering av vann og avløp. Fra 2005 har en også tatt inn andre forhold som ønskes styrt og sikret i forbindelse med plangjennomføringer. Slike avtaler vurderes å være et sterkt og viktig styrings- og finansieringsverktøy for kommunen. For Hafjellområdet ble det i 2008 vedtatt et eget utbyggingsprogram som gir en detaljert oversikt over hva som kan forventes av rekkefølgekrav og utbyggings-avtaler innen det enkelte delområde. Vårt inntrykk er at programmet er godt mottatt av utbyggerne fordi det gir dem en god forutsigbarhet over hva som kan forventes fra kommunens side.
I to av de større ubyggingsområdene for fritidsboliger er kommunen engasjert gjennom et eget utbyggingsselskap (AS) med utbygging og drift av hovedanlegg for vann og avløp. I det ene området finansierer selskapet utbyggingen med tilknytningsavgifter på all bebyggelse. For 100 m2 BRA var engangsavgiften i 2009 kr 74500,-. Årsavgift for vann og kloakk var kr 3572,- ekskl mva og beregnes etter antall m2 BRA i all bebyggelse på tomta. I det andre området, som ble bygd ut på 80-tallet og der anleggene etterhvert måtte overtas av det kommunale selskapet, arbeides det med planer for en større utbygging. Utbyggingsavtaler vil være aktuelt for utbygging av ny infrastruktur både for eksisterende og ny bebyggelse. I øvrige større og mindre utbyggingsområder er det private utbyggere som selv koster og drifter infrastrukturen.
Tokke kommune er grunneigar på Hallbjørnsekken og må vel seiast å vera den stor hytteutbyggaren. Eg meiner vi har ei slags utbyggingsavtale på eit hyttefelt på Hallbjørnsekken no.
Vi har vedteke at me skal ha, men har ikkje kome vidare med det.

Tab. 17. Status for sti- og/eller løypeplan. Antall kommuner etter planregion.

	Har kommunene en stiplan?			
	Ja	Nei	I ferd med å lage	Ukjent
Rondane - Sølnkletten	5	4	1	5
Hardangervidda	2	4	0	3
Setesdalsheiane - Ryfylke	3	3	0	6
Sum	10	11	1	14

På spørsmål om man har en plan for løype- og stiutvikling eller -vedlikehold i kommunen, svarte 10 stykker at man hadde dette ferdig utarbeidet, mens ytterligere en var i farta. Det er framfor alt i Rondane-Sølnkletten man har gjort noe planmessig med dette temaet. (Jfr. tab. 17.)

Som nevnt i kapittel to, foregår det nå diskusjoner om fritidsbeboernes belasting på kommunale oppgaver, og som ikke blir kompensert for gjennom inntektssystemet. Vi har spurt disse kommunene, der mange har en forholdsvis stor fritidsboligbestand og ditto brukere. Det ser ut til at man vurderer fritidsboligenes innvirkning på forhold rundt brann/beredskap/sikkerhet og byggesaksbehandling som mer påtrengende enn i pleie-, omsorgs- og delvis helsesektoren. Muligens sier dette mer om i hvilken 'fritidsboligfase' disse kommunene befinner seg i - og at det fortsatt er mange som er i utbyggingsfasen

På spørsmål om det er konflikter mellom fritidsboliger og villrein har 20 kommuner besvart spørsmålet. Ca halvparten har oppgitt at det forekommer konflikter, og flest i Setesdalsheiane-Ryfylke der fem kommuner har svart positivt på det. I området Rondane-Sølnkletten svarer sju av 15 at det ikke er konflikter. (Jfr. tab. 20) Det kan være et utslag at man der allerede har vært igjennom en planprosess som kan ha bidratt til å avklare mange forhold.

Som nevnt tidligere har vi prøvd å få en oversikt over antallet plasser som har faste oppstillingsplasser for campingvogner i de kommunene som omfattes av disse tre fylkesdelplanene. Det er 17 kommuner som har oppgitt til sammen 35 slike plasser, og fem kommuner som ikke har slike plasser. Av de 17 har vi grove tall for kapasiteten for nesten alle plassene i 13 kommuner. Et estimat basert på antakelser om størrelsen for de største gir en samlet kapasitet på ca 3 500 vogner/enheter. Det er grunn til å merke seg at dette estimatet også omfatter plasser lokalisert andre steder enn 'villreinfjellet' i disse kommunene, og at det er svært usikkert. (Jfr. tab. 21.) I dette oppstartsprosjektet har vi lagt vekt på å antyde hvor mange og hvor store plasser dette kan dreie seg om i de tre planregionene. En evt. nærmere kartlegging av lokalisering, ferdsel og forbruk vil måtte komme i hovedprosjektet.

Tab. 18. Aktuelle spørsmål eller oppgaver i forbindelse med hyttebygging som berører kommunens arbeid direkte. Antall kommuner etter planregion.

	Saksområde				
	Brann/ beredskap /sikkerhet	Bygge- saksbe- handling	Lege- /helse- tjenester	Pleie- /omsorgs- tjenester	Annet
Rondane - Sølnkletten	5	6	3	0	0
Hardangervidda	6	5	4	4	0
Setesdalsheiane - Ryfylke	4	5	3	2	2
Sum	15	16	10	6	2

Tab. 19. Kommentarer i forbindelse med spørsmål som direkte berører kommunens arbeid, etter planregion.

Plan-område	Kommentarer
Rondane-Sølnkletten	Vinterbrøyting av veger, et visst press mhp. etablering av løsninger for vann/avløp i enkelte områder
	Det er krevjande å følgje opp hyttebygginga i forhold til kontroll av byggjesakene. Det blir stadig oppdaga ein god del tilfelle der det er bygd i strid med godkjenning, eller der det er bygd utan å søkje om godkjenning. Dei siste to-tre åra har det vore særleg mange slike tilfelle når det gjeld oppsetting av gjerde på hytteeigedommar.
	Byggesaksbehandlingen i forbindelse med fritidsbebyggelse utgjør den klart største andelen av byggesaker i Øyer. Kommunen har ikke mange klagesaker på byggesakbehandlingen, men de få sakene er stort sett i forbindelse med fritidsbebyggelse og kan være spesielt arbeidskrevende.
Hardanger-vidda	Alle moment aktuelle i samband med vurdering av detaljplanar.
	Brannsikkerheten på Finse er ei utfordring, samt at krav til helse- og pleie- og omsorgstenester for "hyttefolk" vil verte ei utfordring i framtida. Kanskje spesielt i nyere hytter/områder, med moderne infrastruktur og vegframføring.
Setesd alshei-	Kommunikasjon, overordna Fylkesdelplan, reddningstjenest m.m.
	De aller fleste byggesaker i Suldal gjeld hytter.
	Pr. i dag ser vil vel ikkje særleg til dette då antallet hytter ikkje er så stort.

Tab. 20. Er det områder med ansamlinger (felt) av fritidsboliger hvor det i dag er konflikter eller problemer knyttet til villreinområder?

	Ja	Nei	Ubesvart
Rondane - Sølnkletten	2	7	6
Hardangervidda	2	3	4
Setesdalsheiane - Ryfylke	5	1	6
Sum	9	11	16

3.2. Oppsummering fra kommuneundersøkelsen

Rondane-Sølnkletten er den planregionen som har flest fritidsboliger innenfor villreinens leveområde, men det er også andre store fritidsboligområder i disse kommunene. I tilknytning til Hardangervidda ligger det store konsentrasjoner av fritidsboliger nær opp til, men på utsiden av leveområdegrensa. I Setesdalsheiane-Ryfylke er det en del større konsentrasjoner av fritidsboliger som er lokalisert innenfor leveområdet, men relativt få ellers i planregionen. Lokaliseringsmessig er altså situasjonen i de enkelte planregionene nokså forskjellig når det gjelder fritidsboliger. Dette vil naturlig nok også prege kommunenes holdninger til spørsmålet.

Tab. 21. Antall faste oppstillingsplasser for campingvogner/caravaner i kommunen etter størrelse (kapasitet) og planregion.

	Antall caravanplasser i hver størrelseskategori				
	< 20*	20 – 100**	>100***	Ukjent størrelse	Ant. kommuner med svar JA:
Rondane – Sølnkletten (R-S) 15 av 20 plasser er etablert i perioden før 1980, 1 etter 1999	2	11	4	3	8
Hardangervidda (H) 4 av 8 plasser er etablert før 1980, 1 etter 1999	3	4	1	0	5
Setesdalsheiane – Ryfylke (S-R) 2 av 5 plasser er etablert før 1980, 1 etter 1999	4	1	0	2	4
Sum antall caravanplasser	9	16	5	5	17
Sum anslag for antall caravaner	135	960	2500		
	Totalt for 13 kommuner:			~ 3500	caravaner

* For anslag regnes 15 - **For anslag regnes 60 ***For anslag regnes 500 – Anslag rundes av til nærmeste 500

- 5 av 36 kommuner har svart at det ikke finnes faste oppstillingsplasser i kommunen. Disse fordeler seg med 2 kommuner i R-S, 1 i H og 2 i S-R
- 17 av 36 kommuner har svart at det finnes faste oppstillingsplasser for caravaner i kommunen deres svar er angitt i tabellen
- 13 av de 17 har angitt størrelseskategorier for caravanplassene
- 4 av kommunene som har angitt at de har caravanplasser har ikke angitt noen størrelseskategorier
- 11 kommuner har ikke svart på spørsmålet om det finnes faste caravanoppstillingsplasser

Referanser

Arbets- och näringsministeriet (2007?):
Fritidsinvånarna med i kommunernas och byarnas verksamhet, Helsinki.

Carlson, Yngve (2008):
Når folk bor på mer enn ett sted - utfordringer for de kommunale pleie- og omsorgstjenester. En pilotstudie av seks hyttekommuners møte med fritidshusbefolkningens behov for pleie- og omsorgstjenester, KS-BTV:Skien.

Coppock, J.T. (ed.) (1977):
Second homes: Curse or blessing? Oxford:Pergamon.

Cruickshank , Jørn, Knut Hidle og Winfried Ellingsen (2009):
Hyttemobilitet som samfunnslim - et innspill til norsk distriktspolitikk, Utmark 1/2009, http://www.utmark.org/

Dybedal , Petter (2007): Økonomiske virkninger av reiseliv i Hol og Hemsedal 2006, TØI-rapport 893/2007, Transportøkonomisk Institutt:Oslo

Dybedal , Petter (2008): Økonomiske virkninger av reiseliv i Voss 2007, TØI-rapport 950/2008, Transportøkonomisk Institutt:Oslo

Ericsson, Birgitta & Reidun Grefsrud (2005):
Fritidshus i innlandet: Bruk og lokaløkonomiske effekter, ØF-rapport 06/2005, Østlandasforskning:Lillehammer.

Ericsson, B. (2006). Fritidsboliger – utvikling og motiver for eierskap. Utmark 2006/1.
http://www.utmark.org/

Ericsson, Birgitta (2009):
Fritidsboligenes betydning for utvikling av turistdestinasjoner, Utmark 2009/2.
http://www.utmark.org/

Ericsson, Birgitta & Peter Vonlanthen (1986):
Hol-prosjektet: Hytteundersøkelsen - En undersøkelse om bruk av de private fritidshusene og forbruk blant hytteeierne. Hol kommune 1983/84. Samferdselsdepar-tementet/Østlandsforskning, Oslo/Lillehammer.

Farstad, Maja & Reidar Almås (2009):
fra økt konfliktpotensial til vinn/vinn: Hvordan kan bygdefolk flest tjene på fritidsboligbrukernes tilstedeværelse i bostedskommunen?, Utmark 2009/2, http://www.utmark.org/

Flognfeldt, Thor jr (1992):
Reiselivsundersøkelsen i øvre Setesdal 1991, Odh-arbeidsrapport nr. 12-92, Oppland distriksthøgskole:Lillehammer.

Flognfeldt, Thor jr (1995):
Fritidshus på Sjusjøen som grunnlag for lokal og regional serviceetterspørsel, Rapport nr 1:1994 i prosjektet 'Gjester i fritidshus so utviklingsressurs i bygde-Norge, Lillehammer.

Flognfeldt, Thor jr (2004): Hytteundersøkelsen på Sjusjøen 2004, upublisert rapportmanus.

Hansen, Christian (1994):

Turismens betydning for økonomi og beskjæftigelse i regioner og lokalsamfund - metoder og foreløbige resultater, papir presentert ved Nordisk forskersymposium i turisme, Oslo 1.-20.10.1994.

Informasjon fra Trysilfjell Utmarkslag februar 2009

Jansson, Bruno & Dieter K Müller (2003):
Fritidsboende i Kvarken, Kvarkenrådet og Kulturgeografiska insititutionen, Umeå universitet:Umeå.

Nordbø, Ingeborg (2008):
Hyttefolk= nyttefolk? Resultater fra en spørreundersøkelse blant hyttefolk i Tinn kommune og Øyfjell, Vinje kommune, høsten 2007, Rjukan.

Overvåg, Kjell (2009):
Fra landskaps- til samfunnsendring, Utmark 1/2009. http://www.utmark.org/

Perlik, Manfred og Werner Bätzing (1999):
L'avenir des villes des Alpes en Europe, Revue de Géographie Alpine, 1999 No 2, Geographisches Institut der Universität Bern.

Refling, Dag (2009):
Eiendomsskatt i kommunene 2001-2009, Rapport nr. 1:2009, Huseiernes landsforbund.

Skjeggedal, Terje, Kjell Overvår, Tor Arnesen og Birgitta Ericsson (2009):
Fra hytteområder til fjellandsbyer, Plan nr 6/2009, Universitetsforlaget.

Trysil kommune (2009):
Beintøffe budsjettutfordringer i Trysil, http://www.trysil.kommune.no/Modules/article.aspx?ObjectType=Article&Article.ID=11713&Category.ID=2322 (hentet 25.01.2010)

Trysil kommune (2009):
60 på folkemøte om kommuneøkonomien, http://www.trysil.kommune.no/Modules/article.aspx?ObjectType=Article&Article.ID=11763&Category.ID=2322 (hentet 25.01.2010)

Velvin, Jan, Eivind Drag og Lars Petter Soltvedt (2000):
En kartlegging av hytteturisme som ledd i utvikling av bærekraftige lokalsamfunn, Rapporter fra Høgskolen i Buskerud nr 17, HiBu:Kongsberg.

Velvin, Jan. (2003). Fremtidsrettet Hytteutvikling. Brukerundersøkelse blant hytteeiere i Hol, Rollag og Sigdal. Resultater og anbefalinger. Buskerud fylkeskommune/Høgskolen i Buskerud.

Velvin, Jan. (2006). En kartlegging av hyttebasert reisleiv i Trysil som ledd i økt verdiskaping. Rapporter fra Høgskolen i Buskerud nr. 5

Vorkinn, Marit.(2003). Ferdsel ut fra hytter i Rondane midt og sør. Oppland og Hedmark fylkeskommune, Fylkesmannen i Oppland og Hedmark.

Lukk forhåndsvisning

Kommuneundersøkelse - Fritidsboliger.

Ringvirkninger av hyttebebyggelse og 'villreinplaner'

I de pågående fylkesdelplanprosessene for fjellområdene Rondane-Sølnkletten, Setesdalsheiene og Hardangervidda skal det legges tilrette for lokal verdiskaping, nærings- og bygdeutvikling, friluftsliv og rekreasjon samtidig som leveområdene til villreinstammene sikres.Viktige tema for alle tre områdene er i denne sammenheng knyttet til fritidsboliger.

I denne omgang kontakter vi kommunene som omfattes av planprosessene dels for å kontrollere data vi har. Dels ønsker vi en grov oversikt over enkelte forhold som er viktige for å vurdere økonomiske virkninger for kommune og lokalsamfunn.
Dette spørreskjemaet består av til sammen 16 spørsmål. Enkelte spørsmål er forhåndsutfylt basert på tilgjengelig statistikk og opplysninger på kommunenes hjemmesider. Vi ber kommunen endre forhåndsutfylt informasjon i den grad den ikke er korrekt. Begrepene hytter og fritidsboliger brukes om hverandre men i samme betydning.

Spørsmål og kommentarer kan rettes til en av følgende ansvarlige for undersøkelsen i Østlandsforskning:

- Birgitta Ericsson [be@ostforsk.no] [45 22 69 28]
- Tor Arnesen [tar@ostforsk.no] [90 92 21 90]

Med hilsen

Østlandsforskning

1. **Denne undersøkelsen gjelder for** [ ] [ ] **kommune.**

2. **Tallet for antall fritidsboliger i (kommunenavn) kommune i feltet under er hentet fra SSB statistikk for 2009 (pr. 1. jan). Dersom tallet er feil, vennligst rett opp til korrekt tall for antall fritidsboliger i 2009.**

   SSB sin statistikk for fritidsboliger i 2009: [ ] (korriger om nødvendig)

3. **Er det godkjente, men fortsatt ubebygde hyttetomter i kommunen?**

   ○ Nei
   ○ Ja
   ○ Hvis 'ja', anslagsvis hvor mange? [ ]

   Oppgi om mulig fordeling på byggeområder og spredte tomter i LNF-område, evt. andre kommentarer.

4. **Har (kommunenavn) kommune innført eiendomsskatt?**

   ○ Ja, for hele kommunen
   ○ Ja, for bystrøk i kommunen
   ○ Nei

5. **Hvilket skattenivå og hva er evt. bunnfradraget for eiendomsskatt i (kommunenavn) kommune?**

   Vennligst sjekk at de angitte satsene er korrekte for fritidsboliger - korriger om nødvendig tallet:

   - **Sats for eiendomsskatt:** [ ] **promille**
   - **Bunnfradrag - eiendomsskatt:** [ ] **kroner**

6. **Hvilke avgifter for tilknytning og leveranse av vann og mottak av avløp opererer (kommunenavn) kommune med for fritidsboliger?**

   Vennligst korriger om nødvendig tallene som er gitt nedenfor - i den grad avgifter er avhengig av bygningsstørrelse er tallene under beregnet med utgangspunkt i en fritidsbolig på 100 kvm.

	Korriger om nødvendig:	2009	Kommentar?
Tilknytningsavgift for vann		kroner	

Fast/abonnementsavgift vann		kroner pr. år	
Variabel/forbruksavgift vann		kroner pr. m2/m3	
Tilknytningsavgift for avløp		kroner	
Fast/abonnementsavgift avløp		kroner pr. år	
Variabel/forbruksavgift avløp		kroner pr. m2/m3	

7. **Kan kommunen anslå hvor stor andel av fritidsboligene i kommunen som har følgende tekniske standard: Vi er ikke ute etter eksakte tall, men oppgi gjerne hvor sikre de andelene som oppgis er i kommentarfeltet.**

Funksjon:	Anslag %-andel	Kommentar/forhold til villreinområdet
Innlagt vann og avløp - godkjent og offentlig		
Innlagt vann og avløp - godkjent og privat		
Innlagt vann og avløp (gråvann) - ikke godkjent		
Innlagt strøm fra nettet		
Vei fram til fritidsboligen		
Vinterbrøytet vei		

8. **Har kommunen arealbegrensninger på hyttestørrelse?**

   ☐ Ja
   ☐ Nei
   ☐ Hvis 'ja', oppgi maksimalt tillatt areal (m2) [ ]

   Evt. kommentarer

9. **Har kommunen egen løype- og stiplan?**

   ☐ Ja
   ☐ Nei
   ☐ Under arbeid/planlegging

   Evt. kommentarer

10. **Har kommunen i noen tilfeller brukt utbyggingsavtaler i forbindelse med utvikling av hyttefelt?**

    ○ Ja
    ○ Nei

    Evt. kommentar til bruk av utbyggingsavtaler

11. **Takler dagens VA-anlegg videre vekst:**
    Dersom flere fritidsboliger skal knyttes til det kommunale VA-nettet, kreves da utvidelse av kapasiteten eller grunnleggende oppdateringer av det kommunalt eide VA-anlegget forøvrig?

    ☐ Ja
    ☐ Nei
    ☐ Det foreligger ingen vurderinger av dette

☐ Ikke relevant

Evt. kommentar til VA-anleggets kapasitet

12. **Er det andre aktuelle spørsmål eller oppgaver i forbindelse med hyttebygging som berører kommunens arbeide direkte, f.eks. i forhold til brann/beredskap, byggesaksbehandling, lege/helse/pleie/omsorg?**

☐ Brann/beredskap/sikkehet
☐ Byggesaksbehandling
☐ Lege-/helsetjenester
☐ Pleie-/omsorgstjenester
☐ Annet

Evt. kommentarer til utvikling av fritidsboliger og innvirkning/press på andre kommunale områder?

13. **Er det faste oppstillingsplasser for campingvogner/caravaner i kommunen (caravanplass - eventuelt sammen med hytteutleie ol)?**
(Gjelder hele kommunen, ikke bare i 'villreinrelevante' områder.)

○ Ja
○ Nei

Evt. kommentar om forhold knyttet til til caravanplasser.

14. **Kan du angi plassering (stedsnavn) og anslå kapasitetsnivå og etableringsperiode for caravanplassen(e):**

Lokalisering / Stedsnavn	Kapasitetsnivå	Etableringsperiode	Kommentar?
	Ant. caravaner:	Etablert år?	
	Ant. caravaner:	Etablert år?	
	Ant. caravaner:	Etablert år?	
	Ant. caravaner:	Etablert år?	

15. **Er det områder med ansamlinger (felt) av fritidsboliger i (kommunenavn) kommune hvor det i dag er konflikter eller problemer knyttet til villreinområder?**

○ Ja
○ Nei

Evt. kommentarer

16. **Er disse konfliktene eller problemene knyttet til dagens bruk av områdene, eller er de knyttet til en eventuell videre utvikling av fritidsboliger?**

Spørsmålet kan besvares ved å referere til fritidsboligfeltene i kommunen som er nummerert på kartet som er tilgjengelig via denne lenken:

- **Rondane - Sølnkletten**
- **Hardangervidda**
- **Setesdalsheiane - Ryfylke (Odda og Vinje bes bruke Hardangerviddakartet for kommentarer knyttet til også dette området)**

Dersom viktige utbygginger av fritidsboliger i (kommunenavn) kommune ikke er merket av på kartet, kan vi be om at følgende gjøres:

- **Laste ned og skriv ut kartet fra nettsiden som ble åpnet ved å klikke på lenken over**
- **Merk av med penn hvor felt som ikke har et nummer på kartet er lokalisert - og gi feltet et nummer**
- **bruk skjemaet under inkludert ditt eget nummer**
- **så enten: Send oss kartet med dine påføringer som post (*ØF i postboks 223 i 2601 Lillehammer*) eller pr fax (*612 54 165*)**
- **eller: skanne inn kart med rettinger og send per email til *tar@ostforsk.no***

For alle utbygginger som er merket på kartet allerede, ber vi om at du bruker skjema under.

null	Feltet tilknyttet VA-nettet? Planer om VA?			Feltet problematisk i forhold til villreinområder? 1="Uproblematisk" 5="Svært problematisk"					Kommenter: Knyttet til dagens bruk eller til en eventuell videreutvikling av feltet?
Felt nr:	JA [også delvis]	NEI	NEI men planer om tilk.	1	2	3	4	5	
	○	○	○	○	○	○	○	○	
	○	○	○	○	○	○	○	○	
	○	○	○	○	○	○	○	○	
	○	○	○	○	○	○	○	○	
	○	○	○	○	○	○	○	○	
	○	○	○	○	○	○	○	○	
	○	○	○	○	○	○	○	○	
	○	○	○	○	○	○	○	○	

Lagre for å komme tilbake senere | Avslutt - lagre og avslutt undersøkelsen

østlandsforskning - lillehammer

Lukk forhåndsvisning